

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Prokurator Generalny – Minister Sprawiedliwości, www.pk.gov.pl [Translation already published on the official websites of the Polish National Prosecutor's Office and the Ministry of Justice]

Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Prosecutor General for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Prokurator Generalny – Minister Sprawiedliwości, www.pk.gov.pl [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Prokuratury Krajowej i Ministerstwa Sprawiedliwości]

Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Prokuratora Generalnego wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

WIELKA IZBA

SPRAWA NICOLAE VIRGILIU TĂNASE przeciwko RUMUNII

(Skarga nr 41720/13)

WYROK

STRASBURG

25 czerwca 2019 r.

/fragmenty/

Wyrok ten jest ostateczny, ale może podlegać korekcie wydawniczej.

I. SKARGI DOTYCZĄCE PRZEBIEGU ŚLEDZTWA

91. Skarżący podniósł zarzut dotyczący długości i nieskuteczności śledztwa oraz rzekomej niemożności uzyskania orzeczenia w przedmiocie jego roszczenia cywilnego w związku z wypadkiem drogowym, w którym uczestniczył. Jak już wskazano powyżej (zob. par. 86–87), Trybunał zbada te zarzuty w świetle art. 2 i 3, art. 6 ust. 1 oraz art. 8 i 13 Konwencji, które w odpowiednich częściach brzmią następująco:

Artykuł 2

„1. Prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę.
[...]”.

Artykuł 3

„Nikt nie może być poddany torturom ani niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”.

Artykuł 6

„1. „Każdy ma prawo do sprawiedliwego [...] rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzygnięciu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym
[...]”.

Artykuł 8

„1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego
[...]”.

Artykuł 13

„Każdy, kogo prawa i wolności zawarte w niniejszej Konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe”.

A. W przedmiocie zarzucanego naruszenia art. 2, 3 i 8 Konwencji

92. Skarżący podniósł, że śledztwo było przewlekłe i nieskuteczne.

1. *Dopuszczalność*

(a) Wyczerpanie krajowych środków odwoławczych

(i) *Stanowiska stron*

(a) Rząd

93. Rząd twierdził, że skarżący nie wyczerpał dostępnych krajowych środków odwoławczych zgodnie z wymogami art. 35 ust. 1 i 4 Konwencji,

nie tylko w odniesieniu do zarzutów na gruncie art. 2, lecz także zarzutów na gruncie art. 3 i 8 Konwencji. Ściślej rzecz ujmując, Rząd podniósł, że skarżący powinien był wszcząć postępowanie cywilne przed sądami cywilnymi przeciwko kierowcy, którego uważał za odpowiedzialnego za wypadek.

94. Opierając się na właściwym prawie krajowym oraz na przykładach praktyki sądów krajowych, Rząd wyjaśnił, że ofiary przestępstwa mogą przyłączyć się do postępowania karnego jako strona cywilna. Alternatywnie pokrzywdzeni, którzy nie przyłączyli się do postępowania karnego jako strona cywilna, mogą wszcząć odrębne postępowanie cywilne w celu uzyskania odszkodowania za poniesioną szkodę. W takich sytuacjach postępowanie cywilne powinno było lub mogło być zawieszone w oczekiwaniu na ostateczny wyrok sądu karnego. Chociaż sąd cywilny nie miał obowiązku zawieszenia postępowania cywilnego w oczekiwaniu na akt oskarżenia, taki obowiązek zaistniał po sporządzeniu aktu oskarżenia.

95. Poza pewnymi wyjątkowymi okolicznościami, w przypadku wniesienia aktu oskarżenia, sądy karne były zobowiązane do rozpatrzenia roszczeń cywilnych dołączonych do postępowania karnego niezależnie od tego, czy oskarżony został skazany, czy uniewinniony. We wspomnianych wyjątkowych okolicznościach pokrzywdzony mógł w każdym razie wszcząć odrębne postępowanie cywilne. Ponadto analogicznie ofiara mogła wszcząć odrębne postępowanie cywilne przeciwko domniemanemu sprawcy nawet wówczas, gdy prokuratura wydała decyzję o niewniesieniu aktu oskarżenia z powodu przedawnienia.

96. W odpowiedniej praktyce sądowej zasadniczo interpretowano postępowanie karne z roszczeniami cywilnymi wniesionymi przez pokrzywdzonego przestępstwem jako równoważne powództwu, które przerywa bieg trzyletniego terminu przedawnienia w odniesieniu do postępowania cywilnego. W związku z tym bieg wspomnianego terminu przedawnienia rozpoczął się z chwilą zakończenia postępowania karnego. Wyżej wspomniana wykładnia została wyraźnie odzwierciedlona w zmianach wprowadzonych do przepisów prawa cywilnego, obowiązujących w Rumunii po dniu 1 października 2011 r.

97. W przypadku zarówno roszczeń cywilnych dołączonych do postępowania karnego, jak i odrębnych podstępowań cywilnych odpowiedzialność za przedstawienie dowodów spoczywa na pokrzywdzonym. Dowody dołączone do akt sprawy w toku postępowania karnego mogły być wykorzystane w toku odrębnego postępowania cywilnego wszczętego przed sądem cywilnym, lecz nie ograniczało to możliwości dołączenia przez pokrzywdzonego i krajowe sądy cywilne innych dowodów do akt sprawy.

98. Zgodnie z orzecnictwem Trybunału postępowanie cywilne wszczęte przez skarżącego przeciwko D.I., w celu uzyskania odszkodowania za ewentualnie poniesioną przez niego szkodę, po zakończeniu postępowania

karnego byłoby skutecznym sposobem dochodzenia naprawienia szkody, nawet gdyby zostało ono zastosowane lata po wypadku. Rząd uznał, że nie byłoby przesadą zwrócenie się do skarżącego, aby wyczerpał przedmiotowy środek cywilny osiem lat po wypadku, biorąc pod uwagę złożoność krajowego postępowania karnego, brak jakichkolwiek długich okresów bezczynności odpowiednich organów oraz fakt, że skarżący mógł wykorzystać przed sądami cywilnymi dowody znajdujące się w aktach sprawy karnej oraz konkluzję z wyroku Sądu Rejonowego w Bukareszcie z dnia 30 września 2011 r. w sprawie odpowiedzialności D.I. za wypadek.

99. W końcu Rząd wyjaśnił, że postępowanie cywilne wszczęte przez skarżącego w dniu 28 listopada 2006 r. opierało się na umowie ubezpieczenia i nie dotyczyło urazów, których skarżący doznał po wypadku.

(b) Skarżący

100. Skarżący twierdził, że przez przyłączenie się jako strona cywilna do postępowania karnego wszczętego w przedmiocie okoliczności wypadku wyczerpał dostępne krajowe środki odwoławcze, a zatem nie był zobowiązany do wszczęcia odrębnego cywilnego postępowania odszkodowawczego przeciwko osobie odpowiedzialnej za wypadek. Ponadto ponieważ kwestia odpowiedzialności nie została wyjaśniona w śledztwie, wątpliwe było, czy skarżący byłby w stanie zainicjować postępowanie cywilne, a co dopiero uzyskać odszkodowanie za poniesioną szkodę. Ponieważ tożsamość sprawcy pozostała nieznana, nie zostały spełnione warunki prawne wszczęcia cywilnego postępowania odszkodowawczego. Wszczęcie odrębnego postępowania cywilnego przeciwko państwu również nie stanowiłoby środka zapewniającego skuteczność śledztwa. Ponadto wnosząc skargi na śledczych i ich decyzje, skarżący wykorzystał wszystkie dostępne środki proceduralne, aby uniknąć naruszenia swoich praw wynikających z Konwencji, ale bez jakichkolwiek praktycznych rezultatów. Poza tym nie istniał środek odwoławczy, z którego mógłby skorzystać w odniesieniu do czasu trwania postępowania.

101. Skarżący twierdził, że żadne z przywołanych przez Rząd orzeczeń krajowych nie ma związku z jego sprawą. We wszystkich przytoczonych sprawach etap śledztwa i wniesienia aktu oskarżenia zakończono przed upływem terminu przedawnienia odpowiedzialności karnej. Ponadto w odniesieniu do relacji między winą na gruncie prawa karnego a powództwem cywilnym skarżący powołał się na orzeczenie wydane przez sąd krajowy, który orzekł, że w okolicznościach wypadku drogowego skutkującego obrażeniami fizycznymi, ustalenie winy spoczywa na organach śledczych, a nie na pokrzywdzonym.

102. Skarżący utrzymywał, że wyczerpał dostępne dla niego cywilne środki odwoławcze poprzez wszczęcie postępowania cywilnego przeciwko zakładowi ubezpieczeń i spółce leasingowej w związku z całkowitym zniszczeniem jego samochodu. Pierwotnie sądy krajowe orzekły na korzyść

skarżącego, lecz w toku postępowania apelacyjnego doszły do wniosku, że jego powództwo cywilne było oparte nie na przestępstwie, lecz na umowie handlowej. W konsekwencji sądy nakazały skarżącemu wniesienie wysokich opłat sądowych jako warunek wstępny zbadania jego sprawy cywilnej. Jego wnioski o ponowne rozważenie kwestii wniesienia opłat sądowych zostały oddalone. Jego powództwo oddalono, ponieważ skarżący nie był w stanie uiścić tych opłat. Skarżący przyznał, że postępowanie cywilne, które wytoczył przeciwko zakładowi ubezpieczeń ubezpieczającemu jego samochód, wynikało z umowy handlowej zawartej z tym zakładem, a nie z postępowania karnego, ponieważ ani zakład ubezpieczeń, ani spółka leasingowa nie były stronami postępowania karnego. D.I. i J.C.P. włączyli się jednak w postępowanie cywilne jako strony trzecie.

(ii) Ocena Trybunału

103. Trybunał zauważa, że zastrzeżenie Rządu dotyczące niewyczerpania przez skarżącego dostępnych środków krajowych jest ściśle powiązane z meritem jego skargi, dotyczącym przebiegu śledztwa, bez względu na to, czy należy go rozpatrywać na gruncie art. 2, 3 czy 8 Konwencji w następstwie poniższych rozważań. Zastrzeżenie to dotyczy opcji dostępnych dla skarżącego w odniesieniu do środków krajowych, przy pomocy których można wyjaśnić okoliczności sprawy, pociągnąć osoby odpowiedzialne do odpowiedzialności i pokryć szkodę, której skarżący doznał w wyniku wypadku. Ponadto zbadanie tego zastrzeżenia zależy od ustalenia zakresu obowiązków proceduralnych pozwanego państwa w niniejszej sprawie.

104. W konsekwencji Trybunał zdecydował włączyć zastrzeżenie to do meritu skargi, pod warunkiem, że nie są one niedopuszczalnie z innych przyczyn.

(b) Możliwość zastosowania art. 2, 3 i 8

(i) Stanowiska stron

105. Opierając się na przeglądzie orzecznictwa Trybunału Rząd argumentował, że art. 2 w jego aspekcie proceduralnym nie ma zastosowania w niniejszej sprawie z uwagi na brak zgonu, wystarczająco poważnych obrażeń odniesionych przez skarżącego, okoliczności i konsekwencji, które można by uznać za wyraźnie zagrażające życiu, wyjątkowych okoliczności obejmujących zachowanie funkcjonariuszy państwowych, ciągłego zagrożenia dla życia skarżącego lub zamiaru zabójstwa. Ponadto stwierdził, że art. 3 w jego aspekcie proceduralnym również nie miał zastosowania ze względu na brak złego traktowania i zamiaru wyrządzenia krzywdy skarżącemu. Rząd zaprzeczył również temu, jakoby skarga wniesiona przez skarżącego dotyczyła jakiegokolwiek aspektu wchodzącego w zakres ochrony przyznanej na mocy art. 8.

106. Rząd podniósł, że po zakończeniu leczenia powypadkowego skarżący nie wystąpił o nową opinię biegłego w celu oceny ewentualnej niepełnosprawności, jak wskazano z opinii biegłego z dnia 27 czerwca 2005 r. Ponadto skarżący nie przedstawił żadnej aktualnej dokumentacji medycznej mogącej wykazać skutki, które obecnie odczuwał w następstwie wypadku.

107. Rząd przyznał, że zgodnie z informacjami przedstawionymi przez Agencję Ochrony Dzieci i Opieki Społecznej przy radzie okręgu Prahova, skarżący został zarejestrowany jako osoba o znacznym stopniu niepełnosprawności, wymagająca osobistego asystenta, na podstawie zaświadczenia wydanego w dniu 26 stycznia 2006 r. przez Komisję ds. Orzekania o Niepełnosprawności Osób Dorosłych w Prahowie. Rząd przyznał również, że w opinii lekarskiej przedstawionej przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej skarżącego w dniu 19 stycznia 2006 r. – która była jednym z dokumentów znajdujących się w aktach sprawy, na podstawie których zakwalifikowano skarżącego jako osobę z niepełnosprawnościami – stwierdzono, że skarżący miał na stałe założoną rurkę tracheotomijną i cierpiał na ograniczoną ruchomość prawego ramienia (poważne następstwa złamania barku), zmniejszoną siłę uścisku prawej dłoni oraz zaburzenia chodu (poważne następstwa złamania w obrębie lewego biodra).

108. W wyżej wspomnianym zaświadczeniu wydanym przez Komisję ds. Orzekania o Niepełnosprawności Osób Dorosłych w Prahowie w dniu 26 stycznia 2006 r. podano pewne kody klasyfikacji chorób skarżącego, wskazujące odpowiednio astmę, stan astmatyczny i nowotwór złośliwy krtani. Ponadto we wspomnianym zaświadczeniu nie uwzględniono poważnych następstw złamania kończyn przez skarżącego, a dostępna dokumentacja lekarska nie wykazała istnienia związku przyczynowego między wypadkiem a tracheotomią skarżącego.

109. Powołując się na orzecznictwo Trybunału, dostępne dowody, charakter urazów i swój obecny stan zdrowia, skarżący podniósł, że art. 2 i 3 Konwencji miały zastosowanie do jego sprawy. Twierdził ponadto, że naruszono gwarancje zawarte w art. 8.

110. Skarżący podniósł, że przed wypadkiem jego stan zdrowia był dobry i że prowadził normalne życie bez ograniczeń zdrowotnych. Po wypadku skarżący poważnie ucierpiał na zdrowiu, musiał poddać się wielu operacjom chirurgicznym i doznał urazu psychicznego. Złamania kończyn z przemieszczeniem nadal powodowały problemy, a część jelit i tchawicy usunięto.

(ii) Ocena Trybunału

- (a) Elementy sytuacji wnioskodawcy, które należy wziąć pod uwagę przy ocenie sprawy

111. W niniejszej sprawie Trybunał zauważa, że skarżący uczestniczył w wypadku samochodowym, który według opinii biegłego z dnia 27 czerwca 2005 r. (zob. par. 18 powyżej) zagrażał jego życiu. Samochód skarżącego znalazł się między dwoma innymi pojazdami, z których jeden był w ruchu, a drugi był zaparkowany. W rezultacie skarżący doznał poważnych obrażeń wewnętrznych i złamania kończyn i kości, jak również poważnych powikłań leczenia, które wymagały 200–250 dni opieki medycznej. Wydaje się, że po tym zdarzeniu pozostały u niego długotrwałe poważne następstwa fizyczne i psychiczne, w tym niepełnosprawność.

112. W związku z tym Trybunał nie może zaakceptować argumentów Rządu, jakoby następstwa fizyczne, których doświadczył skarżący, w tym częściowe ograniczenie zdolności poruszania się, nie były wynikiem wypadku. Trybunał zauważa, że z dostępnej dokumentacji medycznej faktycznie wynika, iż w następstwie wypadku skarżący doznał urazu wielonarządowego, pourazowego rozerwania krezki jelita oraz złamań lub przemieszczeń kości i części ciała. W rezultacie przeszedł szereg operacji chirurgicznych, w tym operację polegającą na usunięciu części jelit oraz wymagał tracheotomii dolnej z powodu powikłań oddechowych, które, jak się wydaje, pojawiły się w trakcie hospitalizacji, nawet jeśli skarżący mógł już przed wypadkiem mieć nowotwór złośliwy krtani i astmę. Siła uścisku jego prawej dłoni była zmniejszona, a zakres ruchu odwodzącego prawego ramienia ograniczony. Ponadto Trybunał zauważa, że skarżący cierpiał na zespół stresu pourazowego. Wypadek zatem poprzedził przynajmniej niektóre długotrwałe problemy zdrowotne, na które skarżący cierpiał po dniu 3 grudnia 2004 r., a zatem były one bezpośrednio lub przynajmniej pośrednio związane z wypadkiem.

113. Trybunał zauważa, że wypadek skarżącego miał miejsce w nocy na drodze publicznej i uczestniczyło w nim dwóch innych kierowców. Od początku było jasne, że skumulowane elementy stanu faktycznego, które ostatecznie doprowadziły do niefortunnych skutków opisanych powyżej, były albo czystym przypadkiem, albo konsekwencją zaniedbania. Skarżący nigdy nie twierdził w trakcie krajowego śledztwa ani w pierwotnej skardze do Trybunału, że dwaj pozostali kierowcy działali umyślnie lub że ich działania były wyraźnie skierowane przeciwko niemu (zob. par. 84 powyżej). Chociaż wydaje się, że w późniejszych pisemnych oświadczeniach skierowanych do Trybunału skarżący sugerował, iż wypadek został w rzeczywistości spowodowany umyślnie lub że doszło do niego w podejrzanych okolicznościach (zob. par. 155 poniżej), w aktach sprawy nie ma żadnych dowodów, które mogłyby potwierdzić jego zarzut. Przeciwnie, śledztwo wszczęte przez władze w przedmiocie okoliczności wypadku dotyczyło przestępstwa nieumyślnego.

114. Trybunał zauważa, iż władze – jak się wydaje – brały pod uwagę możliwość, że skarżący sam jest częściowo odpowiedzialny za wypadek, ponieważ nie prowadził pojazdu w sposób zapobiegawczy. W toku śledztwa nie wyjaśniono jednak kwestii, czy skarżący był w pełni lub przynajmniej częściowej odpowiedzialny za poważne obrażenia, jakich doznał oraz tego, czy kierował pojazdem pod wpływem alkoholu.

(b) Artykuł 3

– Zasady ogólne

115. Trybunał zauważa, że art. 3 w związku z wynikającym z art. 1 Konwencji ogólnym obowiązkiem państw „zapewnienia każdemu człowiekowi, podlegającemu ich jurysdykcji, praw i wolności określonych w [...] Konwencji”, wymaga od państw wprowadzenia środków mających na celu zapewnienie, by osoby podlegające ich jurysdykcji nie były źle traktowane, włączając złe traktowanie przez osoby prywatne (zob. *A. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 23 września 1998 r., § 22, *Zbiór* 1998-VI, oraz *Z. i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI], nr 29392/95, §§ 73–75, ETPC 2001-V). Ten ogólny wymóg wiąże się z obowiązkiem proceduralnym. W przypadku skarg dotyczących błędów lekarskich wynikające z art. 3 obowiązki spoczywające na władzach interpretowano jako co do zasady nie wymagające zapewnienia środka przewidzianego w prawie karnym (zob. *V.C. przeciwko Słowacji*, nr 18968/07, §§ 125–126, ETPC 2011 (fragmenty); *N.B. przeciwko Słowacji*, nr 29518/10, § 84, 12 czerwca 2012 r.; *I.G. i Inni przeciwko Słowacji*, nr 15966/04, § 129, 13 listopada 2012 r. oraz *Dvořáček przeciwko Republice Czeskiej*, nr 12927/13, § 111, 6 listopada 2014 r.). W przypadku jednak, gdy osoba fizyczna zgłasza „dające się uzasadnić roszczenie” lub „wiarygodne stwierdzenie”, że została potraktowana z naruszeniem art. 3 przez, m. in., policję lub inne podobne organy, powyższe przepisy wymagają w sposób dorozumiany przeprowadzenia skutecznego oficjalnego śledztwa o charakterze karnym. W przeciwnym razie ogólny prawny zakaz tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, pomimo jego zasadniczego znaczenia, byłby w praktyce nieskuteczny (zob. *Assenov i Inni przeciwko Bułgarii*, nr 24760/94, § 102, 28 października 1998 r., *Zbiór* 1998-VIII; *Labita przeciwko Włochom* [WI], nr 26772/95, § 131, ETPC 2000-IV; *El-Masri przeciwko Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii* [WI], nr 39630/09, § 186, ETPC 2012; *Mocanu i Inni przeciwko Rumunii* [WI], nr 10865/09 i dwa inne, § 317, ETPC 2014 (fragmenty); *Bouyid przeciwko Belgii* [WI], nr 23380/09, § 116, ETPC 2015). Nawet w przypadku braku formalnej skargi, gdy władze powezmą informację o sprawie, rodzi to *ipso facto* wynikający z tego artykułu obowiązek przeprowadzenia przez państwo skutecznego śledztwa (zob. *Gorgiev przeciwko Byłej Jugosłowiańskiej*

Republice Macedonii, nr 26984/05, § 64, 19 kwietnia 2012 r.; *El-Masri*, cyt. pow., § 186).

116. W ramach badania, czy dana osoba została „poddana [...] traktowaniu”, które jest „niehumanitarne lub poniżające” w rozumieniu art. 3, podejście ogólne Trybunału polegało na podkreśleniu, że traktowanie to musi osiągnąć pewien minimalny poziom dolegliwości, by zostać objętym zakresem stosowania tego przepisu. Ocena tego poziomu jest względna i zależy od wszystkich okoliczności sprawy, głównie od czasu trwania owego traktowania, jego fizycznych i psychicznych skutków oraz – w niektórych sprawach – od płci, wieku i stanu zdrowia ofiary (zob. *Muršić przeciwko Chorwacji* [WI], nr 7334/13, § 97, 20 października 2016 r.; *Paposhvili przeciwko Belgii* [WI], nr 41738/10, § 174, 13 grudnia 2016 r. oraz *Khlaifia i Inni przeciwko Włochom* [WI], nr 16483/12, § 159, 15 grudnia 2016 r.).

117. Aby ustalić, czy próg dolegliwości został osiągnięty, Trybunał może wziąć pod uwagę również inne czynniki, w szczególności: cel, dla którego doszło do przypadku złego traktowania, wraz z intencją lub motywacją za nim stojącą, chociaż brak intencji upokorzenia lub poniżenia ofiary nie może jednoznacznie wykluczyć możliwości zakwalifikowania go jako zabronionego przez art. 3; kontekst, w którym doszło do złego traktowania, np. atmosfera podwyższonego napięcia i emocji oraz, czy ofiara znajdowała się w trudnej sytuacji (zob. *Khlaifia i Inni*, cyt. pow., § 160 i przytoczone tam orzecznictwo).

118. Poddanie osoby złemu traktowaniu, które osiąga taki minimalny poziom dolegliwości, zwykle wiąże się z faktycznym uszkodzeniem ciała lub intensywnym cierpieniem fizycznym lub psychicznym. Jednakże, nawet w razie braku takich cech, gdy traktowanie polega na upokorzeniu lub poniżeniu osoby poprzez okazanie braku poszanowania lub umniejszenie godności ludzkiej tej osoby lub poprzez wzbudzenie uczucia strachu, udręki lub niższości mogących złamać moralny i fizyczny opór tej osoby, może być uznane za poniżające, a tym samym objęte zakazem określonym w art. 3. Wystarczającym może być, że ofiara zostaje poniżona w jej własnym odczuciu, nawet jeśli nie w odczuciu innych osób (zob. *Bouyid*, cyt. pow., § 87 i przytoczone tam orzecznictwo).

119. W odniesieniu do traktowania osób fizycznych Trybunał wielokrotnie orzekał, że art. 3 ma zastosowanie w sprawach dotyczących umyślnego złego traktowania, takiego jak gwałt, wykorzystanie seksualne lub przemoc seksualna, w tym przemoc w rodzinie lub obrażenia doznane podczas walki, które to traktowanie obejmuje zachowania mogące wywołać u ofiary uczucie upokorzenia i poniżenia (zob. m.in. *M.C. przeciwko Bułgarii*, nr 39272/98, ETPC 2003-XII; *Beganović przeciwko Chorwacji*, nr 46423/06, 25 czerwca 2009 r.; *Biser Kostov przeciwko Bułgarii*, nr 32662/06, 10 stycznia 2012 r.; *Muta przeciwko Ukrainie*, nr 37246/06, § 58, 31 lipca 2012 r.; *Dimitar Shopov przeciwko Bułgarii*, nr 17253/07, 16 kwietnia 2013 r.; *S.Z. przeciwko Bułgarii*, nr 29263/12, 3 marca 2015 r.;

Y. przeciwko Słowenii, nr 41107/10, ETPC 2015 (fragmenty); *M. i M. przeciwko Chorwacji*, nr 10161/13, ETPC 2015 (fragmenty) oraz *Sakir przeciwko Grecji*, nr 48475/09, 24 marca 2016 r.).

120. Odmienne podejście przyjęto w sprawie *Kraulaidis przeciwko Litwie* (nr 76805/11, § 57, 8 listopada 2016 r.), która dotyczyła, podobnie jak niniejsza sprawa, wypadku drogowego. Trybunał „zauważa[-ył] na wstępie, że w wyniku wypadku skarżący doznał poważnych obrażeń i utracił zdolność chodzenia. Dlatego [stwierdził, że] sytuacja osiąga [osiągnęła] próg konieczny do wejścia w zakres stosowania art. 3 Konwencji”. W podobnym duchu w sprawie *Mažukna przeciwko Litwie* (nr 72092/12, § 81, 11 kwietnia 2017 r.) Trybunał zauważył, że w następstwie wypadku przy pracy skarżący doznał obrażeń twarzy i klatki piersiowej, które spowodowały oszpecenie i upośledzenie jego mimiki twarzy, a obrażenia oceniono pod kątem medycznym jako nieodwracalne i stanowiące poważny uszczerbek na zdrowiu; „[t]ym samym [...] sytuacja osiąga [osiągnęła] próg konieczny do wejścia w zakres stosowania art. 3 Konwencji”. Wspólną cechą rozumowania przedstawionego w obu wyżej wspomnianych wyrokach jest ich skupienie się wyłącznie na charakterze i stopniu doznanych obrażeń. Art. 3 potraktowano zatem jako mający zastosowanie w sytuacjach, które nie wiązały się z jakimkolwiek umyślnym działaniem przeciwko ofierze.

121. Trybunał uważa jednak, że podejście do oceny, czy dana osoba została poddana złemu traktowaniu w stopniu przekraczającym minimalny stopień dolegliwości, jak opisano w par. 26–28 powyżej, ustalone w szeregu kolejnych wyroków Wielkiej Izby, jest prawidłowe również w odniesieniu do traktowania osób prywatnych. Jak wynika z tych fragmentów, wymaga to uwzględnienia szeregu czynników, z których każdy może mieć znaczącą wagę. Wszystkie te czynniki wiążą się z założeniem, że traktowanie, któremu ofiara została „poddana”, było konsekwencją działania umyślnego.

– Zastosowanie zasad ogólnych w rozpatrywanej sprawie

122. Trybunał zauważa, że nie ulega wątpliwości, iż dotkliwość cierpienia – fizycznego lub psychicznego – którą można przypisać konkretnemu środkowi lub zdarzeniu, była istotnym czynnikiem w wielu sprawach, w których Trybunał uznał, że art. 3 ma zastosowanie oraz że brak zamiaru skrzywdzenia, poniżenia lub upokorzenia osoby nie może bezwzględnie wykluczyć stwierdzenia naruszenia art. 3.

123. Zdaniem Trybunału, zgodnie z podejściem potwierdzonym powyżej (zob. par. 121), obrażenia ciała oraz cierpienie fizyczne i psychiczne doznane w następstwie wypadku, który jest tylko skutkiem przypadku lub niedbałego zachowania, nie mogą być jednak uznane za konsekwencję „traktowania”, któremu dana osoba została „poddana” w rozumieniu art. 3. Jak już bowiem wskazano w par. 116–118, traktowanie takie w istocie, choć nie wyłącznie, charakteryzuje się zamiarem skrzywdzenia, poniżenia lub upokorzenia osoby, okazania braku poszanowania lub umniejszenia godności ludzkiej tej

osoby lub wzbudzenia uczuć strachu, udręki lub niższości mogących złamać moralny i fizyczny opór tej osoby. W sprawie skarżącego nie występuje żaden z takich czynników.

124. Wynika z tego, że część zarzutów skarżącego na gruncie art. 3, dotyczących przebiegu śledztwa jest niezgodna *ratione materiae* z postanowieniami Konwencji w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a oraz art. 35 ust. 4.

(c) Artykuł 8

– Zasady ogólne

125. Trybunał przypomina, że celem art. 8 jest zasadniczo ochrona osoby fizycznej przed arbitralną ingerencją władz publicznych. Przepis ten nie ogranicza się jednak do zobowiązania państwa do powstrzymania się od takiej ingerencji: oprócz tego zobowiązania o zasadniczo negatywnym charakterze istnieją obowiązki pozytywne nieodłącznie związane ze skutecznym poszanowaniem życia prywatnego. Obowiązki te mogą obejmować przyjęcie środków mających na celu zapewnienie poszanowania życia prywatnego nawet w sferze stosunków między osobami fizycznymi (zob. m.in. *X i Y przeciwko Niderlandom*, 26 marca 1985 r., § 23, Seria A nr 91 oraz *Söderman przeciwko Szwecji* [WI], nr 5786/08, § 78, ETPC 2013).

126. „Życie prywatne” jest pojęciem szerokim, niepoddającym się wyczerpującej definicji (zob. *Bensaid przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 44599/98, § 47, ETPC 2001-I; *Bărbulescu przeciwko Rumunii* [WI], nr 61496/08, § 70, 5 września 2017 r. (fragmenty) oraz *Denisov przeciwko Ukrainie* [WI], nr 76639/11, § 95, 25 września 2018 r.), które obejmuje również integralność fizyczną i psychiczną osoby (zob. *X i Y*, cyt. pow., § 22, oraz *Medžlis Islamske Zajednice Brčko i Inni przeciwko Bośni i Hercegowinie* [WI], nr 17224/11, § 76, 27 czerwca 2017 r.). Ponadto ciało osoby dotyczy intymnego aspektu życia prywatnego (zob. *Y.F. przeciwko Turcji*, nr 24209/94, § 33, ETPC 2003-IX).

127. Odnośnie do ochrony integralności fizycznej i psychicznej osoby przed innymi osobami Trybunał orzekł, że obowiązki pozytywne władz – w niektórych przypadkach na gruncie samego art. 8 lub w związku z art. 3 – mogą obejmować obowiązek utrzymywania i stosowania w praktyce odpowiednich ram prawnych zapewniających ochronę przed aktami przemocy ze strony osób fizycznych (zob. *Söderman*, cyt. pow., § 80, i przytoczone tam orzecznictwo). W niektórych sytuacjach, jak w przypadkach zgwałcenia i wykorzystania seksualnego dzieci, w których zagrożone są podstawowe wartości i istotne aspekty życia prywatnego, stwierdzono, że pozytywny obowiązek państw obejmuje zapewnienie istnienia skutecznych przepisów prawa karnego i jest rozszerzony na skuteczność śledztwa; w niektórych mniej poważnych przypadkach za

wystarczającą uznano dostępność środka cywilnego (np. *Söderman*, cyt. pow., §§ 81–85). W obszarze opieki medycznej Trybunał orzekł, że chociaż prawo do zdrowia jako takie nie jest jednym z praw gwarantowanych Konwencją lub protokołami do niej, to obowiązkiem pozytywnym wynikającym z art. 8 (równoległe do obowiązku pozytywnego wynikającego z art. 2) jest, po pierwsze, wprowadzenie przepisów zobowiązujących zarówno szpitale publiczne, jak i prywatne do przyjęcia odpowiednich środków ochrony integralności fizycznej ich pacjentów oraz, po drugie, zapewnienie ofiarom błędów lekarskich dostępu do procedur, w drodze których mogą w stosownych przypadkach uzyskać odszkodowanie (zob. *Vasileva przeciwko Bułgarii*, nr 23796/10, § 63, 17 marca 2016 r. oraz *Jurica przeciwko Chorwacji*, nr 30376/13, § 84, 2 maja 2017 r.).

128. Trybunał podkreśla jednak, że nie każde działanie lub środek osoby prywatnej, które negatywnie wpływają na integralność fizyczną i psychiczną innej osoby, narusza prawo do poszanowania życia prywatnego gwarantowane art. 8 (zob. *Costello-Roberts przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 25 marca 1993 r., Seria A nr 247-C; *Bensaid*, cyt. pow., § 46 oraz *Tonchev przeciwko Bułgarii*, nr 18527/02, 19 listopada 2009 r.). Przypomina, że dla możliwości zastosowania art. 8 w takiej sytuacji konieczne jest przekroczenie progu dotkliwości (zob. *Denisov*, § 114, cyt. pow.). Ponadto w utrwalonym orzecznictwie Trybunału nie ma niczego, co by mogło sugerować, że zakres życia prywatnego rozciąga się na działalność o charakterze zasadniczo publicznym (zob. *Friend i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* (dec.), nr 16072/06, § 42, 24 listopada 2009 r.).

– Zastosowanie zasad ogólnych w niniejszej sprawie

129. Trybunał zauważa, że nie ma żadnych wątpliwości, iż skarżący doznał poważnych obrażeń w wyniku wypadku drogowego. Powstaje pytanie, czy takie obrażenia rodzą problem dotyczący życia prywatnego skarżącego w rozumieniu art. 8.

130. W tym względzie Trybunał zauważa po pierwsze, że obrażenia skarżącego wynikły z dobrowolnego podjęcia przez niego czynności – prowadzenia pojazdu silnikowego na drodze publicznej – która zasadniczo była czynnością odbywającą się publicznie (zob. odpowiednio *Friend i Inni*, cyt. pow., § 43; por. *Peck przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 44647/98, § 62, ETPC 2003-I). Prawdą jest, że ze względu na swój charakter czynność ta wiązała się z ryzykiem wystąpienia poważnych obrażeń w razie wypadku (zob. odpowiednio *Vilnes i Inni przeciwko Norwegii*, nr 52806/09 i 22703/10, §§ 222 i 239, 5 grudnia 2013 r.). Ryzyko to zostało jednak zminimalizowane przepisami ruchu drogowego mającymi na celu zapewnienie bezpieczeństwa drogowego wszystkim użytkownikom dróg, w tym poprzez odpowiednie oddzielenie pojazdów na drogach. Po drugie, wypadek nie nastąpił w wyniku aktu przemocy mającego na celu wyrządzenie krzywdy integralności fizycznej i psychicznej skarżącego. Nie można go także przyrównać do

innych rodzajów sytuacji, w których Trybunał wcześniej stwierdził istnienie spoczywającego na państwie obowiązku pozytywnego w zakresie ochrony integralności fizycznej i psychicznej (zob. par. 127 powyżej).

131. W tym kontekście Trybunał nie dostrzega żadnego szczególnego aspektu interakcji lub kontaktów międzyludzkich, które mogłyby wymagać zastosowania art. 8 Konwencji w niniejszej sprawie.

132. Wynika z tego, że zarzut skarżącego na gruncie art. 8, dotyczący przebiegu śledztwa, jest niezgodny *ratione materiae* z postanowieniami Konwencji w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a oraz art. 35 ust. 4.

(d) Artykuł 2

– Wprowadzenie

133. Trybunał zauważa na wstępie, że niniejsza sprawa dotyczy domniemanego zaniedbania w kontekście wypadku drogowego, w którym skarżący doznał obrażeń. W świetle argumentów skarżącego zadaniem Trybunału jest ustalenie, czy okoliczności faktyczne rozpatrywanej sprawy wchodzi w zakres aspektu proceduralnego art. 2. W pierwszej kolejności Trybunał przedstawi ogólne zasady dotyczące zastosowania art. 2, w szczególności w odniesieniu do wypadków i niedbałego zachowania, a następnie oceni zastosowanie tych zasad w niniejszej sprawie.

– Zasady ogólne

134. Trybunał przypomina, że art. 2 zdanie pierwsze, który stanowi jedno z najbardziej fundamentalnych postanowień Konwencji i chroni jedną z podstawowych wartości społeczeństw demokratycznych tworzących Radę Europy, zobowiązuje państwo nie tylko do powstrzymania się od „umyślnego” pozbawiania życia, lecz także do podjęcia odpowiednich kroków w celu ochrony życia osób podlegających jego jurysdykcji (zob. *L.C.B. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 9 czerwca 1998 r., § 36, *Zbiór* 1998-III; *Calvelli i Ciglio przeciwko Włochom* [WI], nr 32967/96, § 48, ETPC 2002-I oraz *Fernandes de Oliveira przeciwko Portugalii* [WI], nr 78103/14, § 104, 31 stycznia 2019 r.).

135. Ten materialny obowiązek pozytywny wiąże się z podstawowym obowiązkiem państwa, polegającym na ustanowieniu ram prawnych i administracyjnych mających na celu skuteczne zniechęcanie do naruszania prawa do życia (zob. *Öneryıldız przeciwko Turcji* [WI], nr 48939/99, § 89, ETPC 2004-XII; *Budayeva i Inni przeciwko Rosji*, nr 15339/02 i 4 inne, § 129, ETPC 2008 (fragmenty); *Kolyadenko i Inni przeciwko Rosji*, nr 17423/05 i 5 innych, § 157, 28 lutego 2012 r. oraz *Fernandes de Oliveira*, cyt. pow., §§ 103 i 105–107). Ma on zastosowanie w kontekście wszelkiej działalności, zarówno publicznej, jak i innej, w której prawo do życia może być zagrożone (*Centre for Legal Resources w imieniu Valentiny Câmpeanu przeciwko Rumunii* [WI], nr 47848/08, § 130 ETPC 2014 oraz *Lopes de*

Sousa Fernandes przeciwko Portugalii [WI], nr 56080/13, § 165, 19 grudnia 2017 r.). Polega on również na zobowiązaniu państwa do ustanowienia przepisów nakładających na instytucje, czy to prywatne, czy publiczne, obowiązek przyjęcia odpowiednich środków w celu ochrony życia ludzkiego (zob. w kontekście użycia siły przez funkcjonariuszy państwowych *McCann i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 27 września 1995 r., § 151, Seria A nr 324; *Makaratzis przeciwko Grecji* [WI], nr 50385/99, §§ 58, 59 i 62, ETPC 2004-XI; *Perişan i Inni przeciwko Turcji*, nr 12336/03, § 85, 20 maja 2010 r.; w kontekście opieki zdrowotnej *Centre for Legal Resources w imieniu Valentiny Câmpeanu*, cyt. pow., § 130; *Lambert i Inni przeciwko Francji* [WI], nr 46043/14, § 140, ETPC 2015 (fragmenty); *Lopes de Sousa Fernandez*, cyt. pow., § 166 oraz *Fernandes de Oliveira*, cyt. pow., § 105; w kontekście działalności przemysłowej *Öneryıldız*, cyt. pow., §§ 71 i 90 oraz *Kolyadenko i Inni*, § 158). W tym kontekście brak bezpośredniej odpowiedzialności państwa za śmierć osoby fizycznej lub za narażenie jej życia na niebezpieczeństwo nie wyklucza zastosowania art. 2 (zob. *Cavit Tınarlıoğlu przeciwko Turcji*, nr 3648/04, § 61, 2 lutego 2016 r.). Trybunał pragnie podkreślić, że w kontekście ruchu drogowego te obowiązki władz krajowych pociągają za sobą obowiązek wprowadzenia odpowiedniego zestawu środków zapobiegawczych mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa publicznego i ograniczenia liczby wypadków drogowych do minimum.

136. Po drugie, istnieje ponadto materialny obowiązek pozytywny wprowadzenia prewencyjnych środków operacyjnych w celu ochrony zidentyfikowanej osoby fizycznej przed inną osobą fizyczną (zob. *Osman przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 28 października 1998 r., § 115, *Zbiór* 1998-VIII,) lub, w szczególnych okolicznościach, przed nią samą (zob. *Renolde przeciwko Francji*, nr 5608/05, § 81, ETPC 2008 (fragmenty); *Haas przeciwko Szwajcarii*, nr 31322/07, § 54, ETPC 2011 oraz *Fernandes de Oliveira*, cyt. pow., §§ 103 i 108–115). Trybunał orzekł, że obowiązek taki należy interpretować w sposób, który nie nakłada na władze niemożliwego ani nieproporcjonalnego obciążenia. Nie każde domniemane zagrożenie życia będzie wiązało się z wynikającą z Konwencji koniecznością podjęcia przez władze działań operacyjnych służących zapobieżeniu urzeczywistnienia się takiego zagrożenia. Aby zaistniał obowiązek pozytywny, konieczne jest stwierdzenie, że władze wiedziały lub powinny były wiedzieć o rzeczywistym i bezpośrednim zagrożeniu życia danej osoby lub osób w związku z czynami zabronionymi osoby trzeciej, a mimo to nie podjęły – w zakresie swoich kompetencji – działań, których można było od nich zasadnie oczekiwać by uniknąć zagrożenia (*Osman*, cyt. pow., § 115–116; *Öneryıldız*, cyt. pow., §§ 74 i 101; *Bone przeciwko Francji* (dec.), nr 69869/01, 1 marca 2005 r.; *Cavit Tınarlıoğlu*, cyt. pow., §§ 91–92 oraz *Fernandes de Oliveira*, cyt. pow., § 109). Trybunał uznaje, że obowiązek ten

może w pewnych okolicznościach obejmować świadczenie doraźnej opieki medycznej w nagłych wypadkach zagrażających życiu.

137. Po trzecie Trybunał przypomina, że należy uznać, iż spoczywający na państwie obowiązek ochrony prawa do życia obejmuje nie tylko te materialne obowiązki pozytywne, lecz także – w przypadku śmierci – proceduralny obowiązek pozytywny polegający na ustanowieniu skutecznego niezawisłego systemu sądowego. Taki system może się różnić w zależności od okoliczności (zob. par. 158 poniżej). Powinien on jednak umożliwiać szybkie ustalenie okoliczności faktycznych, pociągnięcie do odpowiedzialności winnych i zapewnienie ofierze stosownego zadośćuczynienia (por. *Calvelli i Ciglio*, cyt. pow., § 49; *Vo przeciwko Francji* [WI], nr 53924/00, § 89, ETPC 2004-VIII; *Šilih przeciwko Słowenii* [WI], nr 71463/01, §§ 155 i 192, 9 kwietnia 2009 r. oraz *Lopes de Sousa Fernandes*, cyt. pow., § 214).

138. Ten obowiązek proceduralny nie jest zależny od tego, czy państwo zostanie ostatecznie uznane za odpowiedzialne za śmierć w aspekcie materialnym tego obowiązku, ale stanowi obowiązek odrębny i autonomiczny (zob. *Šilih*, cyt. pow., §§ 156 i 159). Pociąga on za sobą obowiązek przeprowadzenia skutecznego oficjalnego śledztwa w przypadku, gdy osoby fizyczne zostały zabite w wyniku użycia siły, ale może obejmować wypadki, w których osoba fizyczna poniosła śmierć. W tym kontekście Trybunał orzekł, że art. 2 ma w równym stopniu zastosowanie w kontekście wypadków, szczególnie wypadków drogowych, w których osoba bezpośrednio pokrzywdzona zginęła (zob. np. *Anna Todorova przeciwko Bułgarii*, nr 23302/03, 24 maja 2011 r.; *Prynda przeciwko Ukrainie*, nr 10904/05, 31 lipca 2012 r. oraz *Fatih Çakır i Merve Nisa Çakır przeciwko Turcji*, nr 54558/11, § 41, 5 czerwca 2018 r.).

139. W pewnych okolicznościach Trybunał stwierdził również, że ten proceduralny obowiązek wynikający z art. 2 ma zastosowanie w przypadkach zdarzeń, w których osoba, której prawo do życia rzekomo naruszono, nie zmarła. W takich przypadkach Trybunał uznał za istotny fakt, że ofiara doznała obrażeń zagrażających życiu (zob. *Igor Shevchenko przeciwko Ukrainie*, nr 22737/04, 12 stycznia 2012 r. oraz *Kotelnikov przeciwko Rosji*, nr 45104/05, 12 lipca 2016 r., obie sprawy w kontekście wypadków drogowych).

140. Z orzecznictwa Trybunału wynika ponadto, że w sytuacji gdy ofiara nie została zabita, lecz przeżyła, i gdy nie podnosi zarzutu zabójstwa, kryteriami kwalifikującymi skargę do rozpoznania jej pod kątem tego aspektu art. 2 są: po pierwsze to, czy osoba została pokrzywdzona działalnością, czy to publiczną, czy prywatną, która ze względu na swój charakter narażała jej życie na rzeczywiste i bezpośrednie ryzyko i po drugie, czy ofiara doznała obrażeń, które w momencie ich doznania wydają się zagrażać życiu. W grę mogą wchodzić również inne czynniki, takie jak całkowicie przypadkowe uniknięcie śmierci (por. *Makaratzis*, cyt. pow., §§ 54–55, w kontekście

postrzelenia bez skutku śmiertelnego przez funkcjonariuszy policji w trakcie pościgu oraz *Krivova przeciwko Ukrainie*, nr 25732/05, § 45, 9 listopada 2010 r.) lub to, czy ofiara została zakażona potencjalnie śmiertelną chorobą (zob. *G.N. i Inni przeciwko Włochom*, no. 43134/05, 1 grudnia 2009 r., w kontekście zakażenia wirusowym zapaleniem wątroby typu C przez transfuzję krwi). Ocena Trybunału zależy od okoliczności. Chociaż nie istnieje zasada ogólna, wydaje się, że jeżeli dana działalność ze swej natury jest niebezpieczna i naraża życie ludzkie na rzeczywiste i bezpośrednie ryzyko, jak użycie przemocy zagrażającej życiu, stopień doznanych obrażeń może nie być rozstrzygający, a w przypadku braku obrażeń skarga w takich sprawach może nadal podlegać rozpatrzeniu na gruncie art. 2 (zob. *R.R. i Inni przeciwko Węgrom*, nr 19400/11, § 32, 4 grudnia 2012 r., gdzie wykluczenie z programu ochrony świadków wiązało się z narażeniem na zagrażającą życiu zemstę ze strony mafii; *Kolyadenko i Inni*, cyt. pow., § 155, w kontekście klęsk żywiołowych).

141. Trybunał uznał, że ten proceduralny obowiązek pozytywny powstaje na gruncie art. 2 w odniesieniu do szeregu różnych rodzajów działalności, jak na przykład w sektorze opieki zdrowotnej, czy to publicznej, czy prywatnej, jeżeli chodzi o działania i zaniechania pracowników służby zdrowia (zob. *Calvelli i Ciglio*, cyt. pow.,; *Vo*, cyt. pow. oraz *Lopes de Sousa Fernandes*, cyt. pow.); w odniesieniu do zarządzania działalnością niebezpieczną skutkującą katastrofami przemysłowymi lub ekologicznymi (zob. *Öneryıldız*, cyt. pow. oraz *Budayeva i Inni*, cyt. pow.), jak również w odniesieniu do zapewnienia bezpieczeństwa na pokładzie statku (*Leray i Inni przeciwko Francji* (dec.), nr 44617/98, 16 stycznia 2001 r.), w pociągach (zob. *Kalender przeciwko Turcji*, nr 4314/02, 15 grudnia 2009 r.), na terenie budowy (zob. *Pereira Henriques przeciwko Luksemburgowi*, nr 60255/00, 9 maja 2006 r. oraz *Cevrioğlu przeciwko Turcji*, nr 69546/12, 4 października 2016 r.), podczas zawodowego nurkowania głębinowego (zob. *Vilnes i Inni*, cyt. pow.), na placu zabaw (zob. *Koceski przeciwko Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii* (dec.), nr 41107/07, 22 października 2013 r.) lub w szkole (zob. *Ilbeyi Kemaloğlu i Meriye Kemaloğlu przeciwko Turcji*, nr 19986/06, 10 kwietnia 2012 r.). Powyższy wykaz nie jest wyczerpujący (zob. *Ciechońska przeciwko Polsce*, nr 19776/04, § 63, 14 czerwca 2011 r.; *Ilbeyi Kemaloğlu i Meriye Kemaloğlu*, cyt. pow., § 35; *Banel przeciwko Litwie*, nr 14326/11, § 65, 18 czerwca 2013 r. oraz *R.Š. przeciwko Łotwie*, nr 44154/14, § 79, 8 marca 2018 r.).

142. Jeżeli rzeczywiste i bezpośrednie ryzyko śmierci wynikające z charakteru działalności nie jest oczywiste, stopień obrażeń doznanych przez skarżącego ma większe znaczenie. W takich przypadkach skarga podlega rozpatrzeniu na gruncie art. 2 tylko wtedy, gdy stopień obrażeń był taki, że życie ofiary było poważnie zagrożone (zob. *Krivova*, cyt. pow., § 45; *Igor*

Shevchenko, cyt. pow., § 42; *Cavit Tinarlioğlu*, cyt. pow., § 68 oraz *Kotelnikov*, cyt. pow., § 97).

143. Przy ustalaniu w tym kontekście, czy dane obrażenia miały charakter zagrażający życiu, Trybunał wielokrotnie opierał się na stopniu obrażeń i ich następstwach (zob. *Krivova*, cyt. pow., § 45; *Igor Shevchenko*, cyt. pow., § 43; *Cavit Tinarlioğlu*, cyt. pow., § 68 oraz *Kotelnikov*, cyt. pow., § 98). Czyniąc to uznawał, że wystarczająco poważnymi obrażeniami uzasadniającymi zapewnienie ochrony na gruncie art. 2 są takie obrażenia, jak: poważne uszkodzenie ośrodkowego układu nerwowego; poważne urazy głowy i kręgosłupa; poważny uraz dolnej i górnej części ciała, wymagający nagłego lub długotrwałego leczenia; jak również następstwa w postaci śpiączki, długotrwałej poważnej niepełnosprawności lub niezdolności do pracy, całkowitej utraty samodzielności (por. *Krivova*, cyt. pow., *Igor Shevchenko*, cyt. pow., *Cavit Tinarlioğlu*, cyt. pow. oraz *Kotelnikov*, cyt. pow.). Chociaż wykaz ten nie jest wyczerpujący, a ocena może zależeć od okoliczności danej sprawy, należy wykazać istnienie związku przyczynowego między danym incydem lub zdarzeniem a doznanymi obrażeniami.

144. Na tej podstawie Trybunał uważa, że w odniesieniu do wypadków i domniemanego zaniedbania art. 2 ma zastosowanie, jeżeli rozpatrywana działalność była niebezpieczna ze swej natury i narażała życie skarżącego na rzeczywiste i bezpośrednie ryzyko (zob. par. 140–141 powyżej) lub jeżeli obrażenia, których skarżący doznał, poważnie zagrażały życiu (zob. par. 142–143 powyżej). W takich sytuacjach zastosowanie ma proceduralny obowiązek przeprowadzenia skutecznego oficjalnego śledztwa. Im mniej oczywista jest bezpośredniość i rzeczywistość ryzyka wynikającego z charakteru działalności, tym istotniejszy jest wymóg dotyczący stopnia obrażeń doznanych przez skarżącego. Dzieje się tak zwłaszcza w przypadku, gdy prywatna działalność obciążona wysokim ryzykiem jest regulowana przez szczegółowe ramy prawne i administracyjne, których adekwatność i wystarczalność dla zmniejszenia ryzyka dla życia nie budzi wątpliwości lub nie jest kwestionowana.

145. Oczywiście mogą istnieć sytuacje, w których w chwili zdarzenia lub incydemu nie jest jasne, czy życie ofiary jest narażone na rzeczywiste i bezpośrednie ryzyko lub czy doznane obrażenia stanowią poważne zagrożenie dla życia. W tym względzie Trybunał uważa, że dla zastosowania art. 2 wystarczy, aby ryzyko wydawało się rzeczywiste i bezpośrednie lub by w chwili wystąpienia obrażeń wydawało się, że zagrażają one życiu. Podobnie w przypadku art. 3 Konwencji, jak stwierdzono w par. 115 powyżej, gdy władze powezmą informację o sprawie, skutkuje to nałożeniem na państwo *ipso facto* wynikającego z art. 2 obowiązku przeprowadzenia skutecznego śledztwa (zob. odpowiednio *Ergi przeciwko Turcji*, 28 lipca 1998 r., § 82, *Zbiór* 1998-IV oraz *McKerr przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 28883/95, § 111, ETPC 2001-III). Obowiązek ten ma

zastosowanie tak długo, jak długo nie zostanie ustalone, że ryzyko dla życia nie było rzeczywiste i bezpośrednie albo że obrażenia w oczywisty sposób nie zagrażały poważnie życiu. Rodzaj śledztwa, który umożliwiłby osiągnięcie tego celu, jest kwestią wchodzącą w zakres meritum skargi i zostanie zbadany szczegółowo poniżej (zob. par. 164).

– Zastosowanie zasad ogólnych w niniejszej sprawie

146. Trybunał zauważa, że w czasie incydentu skarżący był zaangażowany w działalność potencjalnie skutkującą poważnym zagrożeniem dla życia. Zauważa również, że na przestrzeni lat prowadzenie pojazdów stało się działalnością ściśle regulowaną i że podjęto znaczne wysiłki w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego. Ponadto bezpieczeństwo drogowe zależy od wielu czynników, w tym jakości dróg i szkolenia przyszłych kierowców.

147. Biorąc pod uwagę zakres obowiązujących przepisów oraz powszechność tej działalności w życiu codziennym, Trybunał przyznaje, że prowadzenie pojazdu może obecnie być postrzegane jako działalność, która zwykle nie jest szczególnie niebezpieczna. Nie zapomina jednak o fakcie, że może to zależeć m.in. od jakości egzekwowania prawa w tym obszarze. W rzeczywistości niezależnie od podjętych wysiłków incydenty w ruchu drogowym, w tym wypadki samochodowe, zdarzają się i mogą prowadzić do poważnych obrażeń fizycznych, a nawet do utraty życia.

148. Niezależnie od tego, czy prowadzenie pojazdu może być postrzegane jako działalność szczególnie niebezpieczna czy nie, Trybunał zauważa, że tam, gdzie ryzyko wynikające z samego charakteru działalności jest mniej oczywiste, większego znaczenia nabiera stopień obrażeń doznanych przez skarżącego (zob. par. 142 powyżej).

149. W przypadku skarżącego jego zaangażowanie w wyżej wspomnianą działalność skutkowało odniesieniem przez niego poważnych obrażeń. Chociaż jego obrażenia ostatecznie nie doprowadziły do śmierci skarżącego, biegły sądowy uznał je za wystarczająco poważne, by zagrażały jego życiu. Obrażenia skarżącego wymagały nagłego i długotrwałego leczenia oraz wielokrotnej hospitalizacji, a także pozostawiły u niego długotrwałe następstwa psychiczne i fizyczne. Mając na uwadze dostępne dowody, Trybunał nie widzi powodu, by wątpić, że w okolicznościach sprawy skarżącego, w chwili wypadku, można było stwierdzić w sposób dający się uzasadnić, iż obrażenia skarżącego były wystarczająco poważne, by stanowiły poważne zagrożenie dla jego życia.

150. W świetle powyższego, w szczególności zagrażających życiu obrażeń doznanych przez skarżącego, Trybunał uznaje, że art. 2 ma zastosowanie.

(e) Wniosek

151. W tym kontekście w zakresie, w jakim przywołano art. 3 i 8 Konwencji, Trybunał uznaje, że część skargi skarżącego dotycząca przebiegu śledztwa jest niezgodna *ratione materiae* z postanowieniami Konwencji w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a oraz art. 35 ust. 4 (zob. par. 124 i 132 powyżej).

152. Trybunał uważa jednak, że zastrzeżenie Rządu co do możliwości zastosowania art. 2 Konwencji do tej części skargi skarżącego należy oddalić.

153. Trybunał będzie zatem kontynuował badanie tej części skargi wyłącznie w świetle aspektu proceduralnego art. 2 Konwencji.

154. Trybunał uważa, że ta część skargi nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a Konwencji. Ponadto Trybunał uznaje, że nie jest ona niedopuszczalna z żadnego innego powodu. Musi zatem zostać uznana za dopuszczalną.

2. *Meritum*

(a) Stanowiska stron

155. Powołując się na orzecznictwo Trybunału i dostępne dowody, skarżący stwierdził, że władze krajowe nie wywiązały się ze spoczywającego na nich obowiązku przeprowadzenia skutecznego i szybkiego śledztwa, jakiego wymaga art. 2 w jego aspekcie proceduralnym. Zignorowały one dowody istotne lub uznały dowody za zbędne i wielokrotnie próbowały umorzyć postępowania karne, wydając decyzje, które następnie były uchylane. Konieczność skutecznego i szybkiego śledztwa była tym bardziej istotna w szczególnych okolicznościach sprawy skarżącego, że w wypadku brał udział funkcjonariusza państwowy oraz że w chwili wypadku skarżący był sędzią, który czynnie uczestniczył w sprawach karnych i istniało ryzyko umyślnego działania skierowanego przeciwko niemu.

156. Rząd podniósł, że śledztwo przeprowadzone przez władze w niniejszej sprawie było skuteczne. Władze niezwłocznie wszczęły śledztwo dotyczące okoliczności wypadku, pozostały aktywne i dołożyły starań w celu możliwie jak najszerszego wyjaśnienia okoliczności sprawy. Czas trwania postępowania oraz fakt, że odpowiedzialność karna D.I. uległa przedawnieniu, były konsekwencjami złożoności sprawy i obszernego materiału dowodowego, który władze musiały uwzględnić, a nie beczynności władz ani nielegalnej zмовы między śledczymi a podejrzanymi.

(b) Ocena Trybunału

(i) *Zasady ogólne*

157. Trybunał przypomina, że w przypadku śmierci lub obrażeń zagrażających życiu należy uznać, iż spoczywający na państwie obowiązek

ochrony prawa do życia obejmuje również ustanowienia skutecznego niezależnego systemu wymiaru sprawiedliwości, umożliwiającego szybkie ustalenie okoliczności faktycznych, pociągnięcie do odpowiedzialności winnych i zapewnienie ofierze stosownego zadośćuczynienia (zob. par. 137 i 139 powyżej).

158. Forma śledztwa, którego wymóg wynika z tego obowiązku różni się w zależności od charakteru ingerencji w prawo do życia. Art. 2 może, a w pewnych okolicznościach musi, obejmować zastosowanie prawa karnego (zob. m.in. *Calvelli i Ciglio*, cyt. pow., § 51; *Vo*, cyt. pow., § 90 oraz *Şilih*, cyt. pow., § 194). Na przykład jeżeli śmierć została spowodowana umyślnie, śledztwo jest na ogół konieczne (zob. m.in. *Mustafa Tunç i Fecire Tunç przeciwko Turcji* [WI], nr 24014/05, § 170, 14 kwietnia 2015 r.); to samo dotyczy sytuacji, gdy doszło do umyślnego zagrożenia życia.

159. Jeśli chodzi o sprawy dotyczące nieumyślnego spowodowania śmierci lub nieumyślnego zagrożenia życia Trybunał przypomina, że wymóg ustanowienia skutecznego systemu wymiaru sprawiedliwości będzie spełniony, jeżeli system prawny umożliwia pokrzywdzonym (lub ich osobom bliskim) skorzystanie ze środka zaradczego przed sądem cywilnym, umożliwiającego – bądź samodzielnie bądź w połączeniu ze środkiem karnym – ustalenie odpowiedzialności i uzyskanie odpowiedniego zadośćuczynienia. W przypadku, gdy w sprawie biorą udział funkcjonariusze państwowi lub przedstawiciele niektórych zawodów, przewidziane mogą być również środki dyscyplinarne (zob. m.in. *Calvelli i Ciglio*, cyt. pow., § 51; *Vo*, cyt. pow., § 90; *Şilih*, cyt. pow., § 194; *Centre for Legal Resources w imieniu Valentina Câmpeanu*, cyt. pow., § 132 oraz *Lopes de Sousa Fernandes*, cyt. pow., § 137).

160. Ponadto Trybunał przypomina, że chociaż Konwencja jako taka nie gwarantuje prawa do wszczęcia postępowania karnego przeciwko innej osobie – nawet w przypadku nieumyślnej ingerencji w prawo do życia lub integralność fizyczną, mogą istnieć wyjątkowe okoliczności, w których do wypełnienia obowiązku proceduralnego wynikającego z art. 2 konieczne jest skuteczne śledztwo. Takie okoliczności mogą na przykład wystąpić, gdy do utraty lub zagrożenia życia doszło wskutek działania organów publicznych, które wykraczało poza błąd w ocenie lub niedbalstwo, lub gdy do utraty życia doszło w podejrzanych okolicznościach lub z powodu domniemanego dobrowolnego i lekkomyślnego lekceważenia przez osobę prywatną jej obowiązków prawnych wynikających z odpowiednich przepisów (zob. m.in. w kontekście niebezpiecznej działalności przemysłowej – *Öneryıldız*, cyt. pow., § 71; w kontekście wypadków drogowych, w których doszło do utraty życia w podejrzanych okolicznościach – *Al Fayed przeciwko Francji* (dec.), nr 38501/02, § 73, 27 września 2007 r.; w kontekście odmowy opieki zdrowotnej – *Asiye Genc przeciwko Turcji*, nr 24109/07, § 73, 27 stycznia 2015 r.; w kontekście działań wojskowych – *Oruk przeciwko Turcji*, nr 33647/04, §§ 56–65, 4 lutego 2014 r. i *Railean przeciwko Mołdawii*,

nr 23401/04, § 28, 5 stycznia 2010 r., a także w kontekście wypadku drogowego spowodowanego dobrowolnym i lekkomyślnym lekceważeniem przez osobę fizyczną jej obowiązków prawnych związanych z transportem towarów niebezpiecznych – *Sinim przeciwko Turcji*, nr 9441/10, § 63, 6 czerwca 2017 r.).

161. W wypadku śmierci Trybunał orzekł, że jeżeli od samego początku nie stwierdzono jednoznacznie, że śmierć nastąpiła w wyniku wypadku lub innego czynu nieumyślnego, i jeżeli hipoteza bezprawnego pozbawienia życia daje się co najmniej uzasadnić w świetle faktów, Konwencja wymaga przeprowadzenia śledztwa o minimalnym progu skuteczności w celu wyjaśnienia okoliczności zgonu. Fakt, że w śledztwie ostatecznie przyjmuje się hipotezę o wypadku, nie ma wpływu na tę kwestię, ponieważ obowiązek przeprowadzenia śledztwa ma na celu w szczególności obalenie lub potwierdzenie jednej lub drugiej hipotezy (zob. *Mustafa Tunç i Fecire Tunç*, cyt. pow., § 133). W takich okolicznościach obowiązek przeprowadzenia skutecznego oficjalnego śledztwa istnieje nawet wówczas, gdy domniemany sprawca nie jest funkcjonariuszem państwowym (*ibid.*, § 171). W ocenie Trybunału powyższe powinno mieć zastosowanie również w sprawach dotyczących obrażeń zagrażających życiu.

162. Jeżeli chodzi o śmierć lub obrażenia zagrażające życiu spowodowane wypadkami drogowymi, Trybunał uważa, że gdy tylko władze uzyskają wiedzę o danym incydencie, muszą dołożyć wszelkich uzasadnionych starań, biorąc pod uwagę praktyczne realia pracy śledczych, w tym posiadanie niezbędnych zasobów, w celu zapewnienia, aby dowody z miejsca zdarzenia i inne istotne dowody zebrano niezwłocznie i z odpowiednią dokładnością, tak by je zabezpieczyć oraz wyeliminować lub zminimalizować wszelkie ryzyko zaniechań, które mogą później ograniczyć możliwości ustalenia odpowiedzialności i pociągnięcia osób odpowiedzialnych do odpowiedzialności. Obowiązek ten spoczywa na władzach i nie może, jak stwierdzono powyżej, zostać pozostawiony inicjatywie ofiary lub jej osób bliskich (zob. odpowiednio *McKerr*, cyt. pow., § 111). Obowiązek gromadzenia dowodów powinien mieć zastosowanie co najmniej do czasu wyjaśnienia charakteru odpowiedzialności i upewnienia się przez władze, że nie ma podstaw do prowadzenia lub kontynuowania śledztwa.

163. Trybunał uważa, że po ustaleniu na wstępnym etapie postępowania przygotowawczego, że śmierć lub obrażenia zagrażające życiu nie zostały spowodowane umyślnie, logicznym następstwem dwóch form podejścia proceduralnego, opisanych w par. 159 i 160–161 powyżej, jest uznanie za wystarczający środek cywilnego, niezależnie od tego, czy osoba uznana za odpowiedzialną za incydent jest osoby prywatną, czy funkcjonariuszem państwowym.

164. W sytuacji, w której konieczne jest śledztwo (zob. par. 158 i 160–161 powyżej), rodzaj śledztwa, który pozwoli osiągnąć cele polegające na

zapewnieniu skutecznego wdrożenia przepisów krajowych chroniących prawo do życia i pociągnięcia osób odpowiedzialnych do odpowiedzialności, może się różnić w zależności od okoliczności. Niezależnie jednak od zastosowanego modelu śledztwa władze muszą działać z własnej inicjatywy, gdy tylko powezmą wiedzę o sprawie. Nie mogą pozostawić tego inicjatywie bezpośredniej ofiary lub jej osób bliskich, czy to w zakresie wniesienia formalnej skargi, czy to przejęcia odpowiedzialności za przeprowadzenie jakichkolwiek procedur śledczych (zob. odpowiednio *McKerr*, cyt. pow., § 111).

165. Aby śledztwo było „skuteczne”, jak to wyrażenie należy rozumieć w kontekście art. 2 Konwencji, musi być ono przede wszystkim adekwatne (zob. *Ramsahai i Inni przeciwko Niderlandom* [WI], nr 52391/99, § 324, ETPC 2007-II). Oznacza to, że musi ono być w stanie doprowadzić do ustalenia okoliczności faktycznych oraz, w stosownych przypadkach, zidentyfikowania i ukarania osób odpowiedzialnych (zob. *Mustafa Tunç i Fecire Tunç*, cyt. pow., § 172 oraz *Armani Da Silva przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI], nr 5878/08, § 233, 30 marca 2016 r.).

166. Śledztwo musi być także dogłębne, co oznacza, że władze muszą podjąć wszelkie dostępne im uzasadnione kroki w celu zabezpieczenia dowodów dotyczących wypadku, w każdym przypadku dociekając, co się zdarzyło oraz że nie mogą polegać na pochopnych lub bezzasadnych wnioskach, aby zamknąć śledztwo lub wykorzystać je jako podstawę swoich decyzji (zob. *Mocanu i Inni*, cyt. pow., § 325; zob. również na gruncie art. 3 Konwencji *El-Masri*, cyt. pow., § 183 i *Bouyid*, cyt. pow., § 123).

167. Należy ponadto podkreślić, że nawet jeśli wystąpią przeszkody lub trudności uniemożliwiające poczynienie postępów w śledztwie, szybka reakcja władz ma zasadnicze znaczenie dla bezpieczeństwa publicznego oraz dla utrzymania zaufania publicznego co do przestrzegania zasady rządów prawa i zapobiegania wrażeń zmywy lub tolerowania czynów niezgodnych z prawem. Ponadto śledztwo musi zostać zakończone w rozsądnym terminie (zob. *Šilih*, cyt. pow., § 195 i *Lopes de Sousa Fernandes*, cyt. pow., § 218).

168. Zasadniczo konieczne jest także, aby system krajowy ustanowiony w celu ustalenia przyczyny śmierci lub poważnych obrażeń fizycznych był niezależny. Oznacza to nie tylko brak powiązań hierarchicznych lub instytucjonalnych, lecz także praktyczną niezależność oznaczającą, że wszystkie osoby, którym powierzono przeprowadzenie oceny w postępowaniu mającym na celu ustalenie przyczyny śmierci lub obrażeń fizycznych, są formalnie i faktycznie niezależne od osób zamieszanych w zdarzenia (zob. *Bajić przeciwko Chorwacji*, nr 41108/10, § 90, 13 listopada 2012 r.; oraz *Lopes de Sousa Fernandes*, cyt. pow., § 217).

169. W sprawie takiej jak niniejsza, w której dostępne są różne środki naprawcze, zarówno cywilne jak i karne, Trybunał rozważy, czy środki te zastosowane razem w sposób przewidziany w prawie i praktycznie, można uznać za środki prawne umożliwiające ustalenie okoliczności faktycznych,

pociągnięcie do odpowiedzialności winnych i zapewnienie ofierze stosownego zadośćuczynienia. Wybór środków służących zapewnieniu wykonania obowiązków pozytywnych z art. 2 jest co do zasady kwestią wchodzącą w zakres swobody uznania Państwa - Strony. Istnieją różne sposoby gwarantowania praw wynikających z Konwencji i nawet jeżeli Państwo nie zastosowało jednego konkretnego środka przewidzianego w prawie krajowym, mogło nadal wypełnić swój obowiązek pozytywny za pomocą innych środków (zob. *Ciechońska*, cyt. pow., § 65; *İlbeyi Kemaloğlu i Meriye Kemaloğlu*, cyt. pow. § 37 i *Lopes de Sousa Fernandes*, cyt. pow., § 216).

170. Wspomniane obowiązki nie zostaną jednak spełnione, jeżeli ochrona zapewniona przez prawo krajowe istnieje tylko w teorii: przede wszystkim musi ona skutecznie funkcjonować również w praktyce (zob. *Calvelli i Ciglio*, cyt. pow., § 53; *Şilih*, cyt. pow., § 195 i Centre for Legal Resources w imieniu *Valentina Câmpeanu*, cyt. pow., § 132). Nie jest to obowiązek dotyczący rezultatu, ale jedynie środków (zob. *Şilih*, cyt. pow., § 193; *Lopes de Sousa Fernandes*, cyt. pow., § 221). W związku z tym sam fakt, że postępowanie zakończyło się niekorzystnie dla ofiary (lub osoby bliskiej), nie oznacza sam w sobie, że pozwane państwo uchybiło swoim obowiązkom pozytywnym z art. 2 Konwencji (zob. *Besen przeciwko Turcji* (dec.), nr 48915/09, § 38, 19 czerwca 2012 r. i *Lopes de Sousa Fernandes*, cyt. pow., § 221).

171. W końcu Trybunał przypomina, że zgodność z wymogiem proceduralnym z art. 2 jest oceniana na podstawie szeregu zasadniczych parametrów, w tym wspomnianych powyżej (zob. par. 166–168). Elementy te są ze sobą wzajemnie powiązane i każdy z nich rozpatrywany z osobna nie prowadzi do celu sam w sobie, tak jak w przypadku wymogów rzetelnego procesu sądowego określonych w art. 6. Są to kryteria, które zastosowane łącznie, pozwalają ocenić stopień skuteczności śledztwa. To w odniesieniu do tego celu skutecznego śledztwa należy oceniać wszelkie kwestie, w tym dotyczące szybkości i rozsądnej celowości (zob. w szczególności w odniesieniu do niezależności śledztwa – *Mustafa Tunç i Fecire Tunç*, cyt. pow., § 225).

(ii) Zastosowanie zasad ogólnych w niniejszej sprawie

172. Trybunał wskazał już szczególne okoliczności sprawy skarżącego, które należy wziąć pod uwagę przy dokonywaniu oceny (zob. par. 113 powyżej). W przypadku obrażeń zagrażających życiu spowodowanych nieumyślnie obowiązek proceduralny z art. 2 wymaga jedynie, aby system prawny zapewniał skarżącemu środek naprawczy przed sądami cywilnymi, a nie wszczęcie śledztwa dotyczącego okoliczności wypadku (zob. par. 163 powyżej). Nie uniemożliwia to jednak sytuacji, w której prawo krajowe przewiduje w takich okolicznościach wszczęcie śledztwa (zob. par. 169 powyżej).

173. Trybunał zatem musi przyjrzeć się procedurom, które były dostępne dla skarżącego w celu ustalenia odpowiedzialności osobistej D.I. i J.C.P. za jego obrażenia w niniejszej sprawie.

174. Na wstępie Trybunał uznaje za nieistotne postępowania cywilne wszczęte przez skarżącego w dniu 28 listopada 2006 r. przeciwko zakładowi ubezpieczeń, a następnie przedsiębiorstwu leasingowemu (zob. par. 64–65 powyżej), ponieważ postępowania te dotyczyły domniemanej odpowiedzialności tych podmiotów za niewykonanie ich obowiązków wynikających z umów zawartych ze skarżącym, a nie odpowiedzialności deliktowej D.I. lub J.C.P. z tytułu ich działań lub zaniechań.

175. Trybunał zauważa ponadto, że według Rządu skarżący miał dostęp do szeregu środków krajowych, aby dochodzić zadośćuczynienia za szkodę poniesioną w wyniku wypadku. Rząd twierdził, że skarżący mógł w dość oczywisty sposób stać się stroną postępowania czy to cywilnego czy karnego oraz że każde z tych postępowania, przynajmniej teoretycznie, zapewniałoby mu odpowiedni sposób dochodzenia roszczeń w celu uzyskania odszkodowania za poniesioną szkodę. Skarżący wybrał przyłączenie swojego roszczenia cywilne do postępowania karnego wszczętego przez władze w sprawie okoliczności wypadku.

176. Odnosnie do kwestii, czy skarżący powinien był – w celu spełnienia warunku wyczerpania środków krajowych – wszcząć odrębne postępowanie cywilne zamiast przyłączać się do postępowania karnego, Trybunał zauważa przede wszystkim, że decyzja skarżącego, by przyłączyć się jako strona cywilna do postępowania karnego wszczętego przez władze, nie wydaje się nieuzasadniona. Nie została ona również uznana za taką przez władze krajowe, które przez długi czas uważały, że istnieją podstawy do śledztwa w sprawie. Po drugie, środek zastosowany przez skarżącego umożliwił łączne zbadanie odpowiedzialności karnej i odpowiedzialności cywilnej wynikającej z tego samego zawinionego działania, ułatwiając w ten sposób całościową ochronę proceduralną wchodzących w grę praw. Wprowadzenie roszczenia cywilnego do postępowania karnego mógł być korzystniejsze dla skarżącego, gdyż – chociaż ponosił on ciężar dowodu zasadności swego roszczenia – organy prowadzące śledztwo miały również obowiązek gromadzenia dowodów, w tym dowodów znalezionych na miejscu wypadku. Opinie biegłych, zlecone przez organy prowadzące śledztwo, i inne zebrane przez nie dowody w postępowaniu karnym mogły zostać wykorzystane przez skarżącego w jakimkolwiek postępowaniu cywilnym i byłyby prawdopodobnie kluczowe dla rozpoznania jego roszczenia cywilnego. W związku z tym Trybunał nie widzi powodu, aby uznać, że skarżący postąpił niewłaściwie wybierając prowadzenie swojej sprawy na podstawie kodeksu postępowania karnego (zob. *Elena Cojocarui przeciwko Rumunii*, nr 74114/12, § 122, 22 marca 2016 r.).

177. Mając na uwadze wielokrotne próby władz krajowych wyjaśnienia okoliczności wypadku, Trybunał uznaje, że skarżący mógł w sposób

uzasadniony oczekiwać, że wspomniane postępowanie karne odniesie się do jego zarzutów. W tych okolicznościach fakt, że skarżący nie złożył odrębnego powództwa cywilnego przeciwko D.I. i J.C.P., nie może być wykorzystywany przeciwko niemu przy ocenie, czy wyczerpał krajowe środki odwoławcze. W związku z tym można powtórzyć, że w sytuacji, gdy istnieje kilka środków krajowych, z których może skorzystać dana osoba, w celu spełnienia wymogu wyczerpania środków krajowych, osoba ta ma możliwość wyboru środka, który odnosi się do zasadniczego roszczenia. Innymi słowy, jeżeli zastosowano jeden środek, nie jest wymagane skorzystanie z innego środka, który służy zasadniczo temu samemu celowi (zob. *Aquilina przeciwko Malcie* [WI], nr 25642/94, § 39, ETPC 1999-III; *Kozacıoğlu przeciwko Turcji* [WI], nr 2334/03, § 40, 19 lutego 2009 r.; *Micallef przeciwko Malcie* [WI], nr 17056/06, § 58, ETPC 2009 i *Şerife Yiğit przeciwko Turcji* [WI], nr 3976/05, § 50, 2 listopada 2010 r.).

178. W świetle powyższych rozważań Trybunał uznaje, że zastrzeżenie Rządu oparte na niewyczerpaniu środków krajowych należy oddalić.

179. Jeżeli chodzi o kwestię, czy w konkretnych okolicznościach postępowanie karne stanowiło wypełnienie wynikającego z art. 2 obowiązku Państwa ustanowienia skutecznego systemu sądowego (zob. *Byrzykowski przeciwko Polsce*, nr 11562/05, §§ 106–107, 27 czerwca 2006 r.), Trybunał zauważa, że jeśli zostało ono uznane za skuteczne, to samo w sobie było w stanie wypełnić ten obowiązek (zob. *Šilih*, cyt. pow., § 202; *Zavoloka przeciwko Łotwie*, nr. 58447/00, §§ 36 i 39, 7 lipca 2009 r.; *Anna Todorova*, cyt. pow., § 75; *Sidika İmren przeciwko Turcji*, nr 47384/11, § 58, 13 września 2016 r. i *Lopes de Sousa Fernandes*, cyt. pow., § 232).

180. W tym względzie Trybunał zauważa, że niezwłocznie po wypadku komenda policji w Ploeszti wszczęła z urzędu śledztwo dotyczące okoliczności wypadku i zgromadziła dowody, w tym pomiary, próbki krwi oraz dokumentację fotograficzną i medyczną, które mogły wyjaśnić okoliczności, w jakich doszło do wypadku.

181. Ponadto organy prowadzące śledztwo zidentyfikowały wszystkich kierowców uczestniczących w wypadku, w tym skarżącego, oraz uzyskały ich zeznania, a także zeznania naocznych świadków. Gdy tylko stan zdrowia skarżącego na to pozwolił, aktywnie włączono go do postępowania. Zarówno w trakcie postępowania przygotowawczego, jak też na etapie kontroli sądowej miał on dostęp do akt sprawy, był w stanie kwestionować niezależność i bezstronność właściwych organów oraz czynności i środki przez nie podjęte, a także wnioskować o dołączenie do akt dodatkowych dowodów. Był on uprawniony do składania odwołań od decyzji prokuratury. Fakt, że niektóre z jego dodatkowych wniosków dowodowych oraz zażeń były oddalane lub że Sąd Kasacyjny ostatecznie uwzględnił jeden z jego wniosków o przeniesienie sprawy z uwagi na uprawnione podejrzenie, nie wskazuje, że organy prowadzące śledztwo i sądy krajowe nie chciały ustalić

okoliczności wypadku i odpowiedzialności biorących w nim udział osób lub że brakowało im wymaganej niezależności.

182. Ponadto, zważywszy na dostępne dowody, niezależnie od ustaleń służb kryminalistycznych z dnia 10 kwietnia 2007 r. dotyczących nieprawidłowości przy pobraniu próbek krwi skarżącego (zob. par. 31 powyżej), Trybunał nie znajduje wystarczających podstaw, by uznać, że śledztwo lub zbieranie dowodów było w ostatecznym rozrachunku niewystarczająco staranne. Decyzja władz krajowych o umorzeniu postępowania nie została podjęta pośpiesznie lub arbitralnie, a nastąpiła po latach pracy dochodzeniowej, która doprowadziła do zebrania obszernego materiału dowodowego, w tym dowodów kryminalistycznych i technicznych. Dowody te odnosiły się do kwestii podniesionych w ramach postępowania karnego, w tym zagadnień dotyczących zachowania kierowców uczestniczących w wypadku oraz przyczyn tego wypadku.

183. Trybunał zauważa, że organy oddaliły niektóre wnioski dowodowe skarżącego, chociaż skarżący uznawał je za istotne dla sprawy. Organom krajowym musi jednak przysługiwać pewien zakres swobody uznania przy decydowaniu, jakie dowody są istotne dla śledztwa.

184. Postępowanie dotyczące okoliczności wypadku trwało ponad osiem lat. Prawdą jest, że wystąpiły pewne opóźnienia w postępowaniu. Biorąc jednak pod uwagę przyczyny części tych opóźnień (które należy zbadać na gruncie art. 6 ust. 1 – zob. par. 210–214 poniżej), nie można uznać, że miały one wpływ na skuteczność śledztwa.

185. Trybunał przypomina, że art. 2 nie gwarantuje prawa do uzyskania wyroku skazującego strony trzeciej w postępowaniu karnym (zob. par. 160 powyżej). W związku z tym Trybunał uważa, że w sytuacji, gdy nie zachodzi widoczny brak staranności w badaniu przez organy okoliczności wypadku skarżącego, ich decyzja o odmowie ścigania nie wystarcza do stwierdzenia odpowiedzialności pozwanego Państwa z tytułu obowiązku proceduralnego z art. 2. Konwencji.

186. Biorąc pod uwagę ogólną ocenę śledztwa, Trybunał uznaje, że nie można stwierdzić, że system prawny zastosowany w niniejszej sprawie, nie zdołał odpowiednio rozpatrzyć sprawy skarżącego. W związku z tym Trybunał stwierdza brak naruszenia art. 2 Konwencji.

B. W przedmiocie zarzucanego naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji

1. Prawo dostępu do sądu

187. Skarżący zarzucił, że nie było możliwe uzyskanie orzeczenia co do meritum jego roszczenia cywilnego w związku z wypadkiem drogowym, w którym uczestniczył.

(a) Dopuszczalność

188. Trybunał zauważa, że żadna ze stron nie kwestionowała możliwości zastosowania art. 6 ust. 1 w jego aspekcie cywilnym i że nie widzi powodu, by orzec inaczej. Roszczenie skarżącego o odszkodowanie z tytułu czynu zabronionego zarzucanego jednemu z kierowców uczestniczących w wypadku było roszczeniem opartym na prawach skarżącego o charakterze cywilnym. Z tego względu art. 6 ust. 1 ma zastosowanie do sporu dotyczącego tych praw (zob. m.in. *Assenov i Inni*, cyt. pow., § 110; *Balogh przeciwko Węgrom*, nr 47940/99, § 72, 20 lipca 2004 r. i *Kamenova przeciwko Bułgarii*, nr 62784/09, § 41, 12 lipca 2018 r.). Trybunał pragnie dodać, że kwestia tego, czy art. 6 ust. 1 w jego aspekcie cywilnym miał zastosowanie w postępowaniu karnym, do którego skarżący przystąpił jako strona cywilna, jest kwestią odrębną, która zostanie zbadana poniżej (zob. par. 207).

189. Trybunał zauważa ponadto, że skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a Konwencji. Trybunał uznaje również, że nie jest ona niedopuszczalna z żadnego innego powodu. Musi zatem zostać uznana za dopuszczalną.

(b) Meritum*(i) Stanowiska stron*

190. Skarżący twierdził, że władze krajowe nie zbadały przedmiotu odpowiedzialności karnej kierowców uczestniczących w wypadku oraz że ze względu na ostateczny wynik postępowania karnego jego roszczenie cywilne, włączone do postępowania karnego, nie zostało zbadane. Ponieważ władze były odpowiedzialne za nierozpatrzenie jego roszczenia cywilnego, stanowiło to naruszenie jego prawa dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Ponadto, zgodnie z orzecznictwem Trybunału, władze krajowe miały obowiązek upewnić się, że skarżący korzystał z podstawowych gwarancji określonych w art. 6 ust. 1 Konwencji oraz stworzyć warunki do rozstrzygnięcia jego roszczenia cywilnego.

191. Rząd podniósł, że sądy krajowe nie mogą badać roszczeń cywilnych w toku postępowań odwoławczych zainicjowanych przez pokrzywdzonych w związku z decyzją prokuratury o umorzeniu postępowania karnego. Nie ograniczyło to jednak możliwości skorzystania przez ofiarę z jej prawa dostępu do sądu poprzez wszczęcie odrębnego postępowania cywilnego odpowiednio chroniącego prawa pokrzywdzonego z art. 6.

*(ii) Ocena Trybunału***(a) Zasady ogólne**

192. Trybunał przypomina, że prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia musi być interpretowane w świetle zasady rządów prawa, która wymaga, aby wszystkie strony procesowe dysponowały skutecznym sądowym środkiem

ochrony prawnej sądowym umożliwiającym im dochodzenie ich praw o charakterze cywilnym. Każdy ma prawo do dochodzenia wszelkich roszczeń dotyczących jego praw i obowiązków o charakterze cywilnym przed sądem lub trybunałem. W ten sposób art. 6 ust. 1 określa „prawo do sądu”, którego szczególnym aspektem jest prawo dostępu do sądu, czyli prawo do wszczęcia postępowania przed sądem w sprawach cywilnych (zob. m.in. *Golder przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 21 lutego 1975 r., § 36, Seria A nr 18; *Al-Dulimi i Montana Management Inc. przeciwko Szwajcarii* [WI], nr 5809/08, § 126, 21 czerwca 2016 r. i *Naït-Liman przeciwko Szwajcarii* [WI], nr 51357/07, § 113, 15 marca 2018 r.).

193. Trybunał jest zdania, że istnieje różnica między prawem do skutecznego śledztwa na gruncie art. 2 Konwencji i prawem dostępu do sądu na gruncie art. 6 ust. 1 Konwencji. To pierwsze prawo wywodzi się z obowiązku pozytywnego wynikającego z materialnego obowiązku zapobiegania ingerencji w życie ludzkie lub integralność fizyczną, podczas gdy drugie prawo przewiduje dostęp do mechanizmu rozstrzygania sporów powstałych, na przykład, w wyniku wypadku wiążącego się z ingerencją w życie ludzkie lub integralność osoby, a zatem ma na celu zapewnienie ofierze możliwości dochodzenia naprawienia szkody, niezależnie od jakiegokolwiek obowiązku Państwa w zakresie zapobiegania takim ingerencjom.

194. Trybunał powtarza ponadto, że chociaż Konwencja nie przyznaje żadnego prawa, jako takiego, do ścigania lub skazywania stron trzecich za przestępstwo karne (zob. *Perez przeciwko Francji* [WI], nr 47287/99, § 70, ETPC 2004-I i *Gorou przeciwko Grecji* (nr 2) [WI], nr 12686/03, § 24, 20 marca 2009 r.), prawo krajowe może przewidywać prawo ofiary przestępstwa do dochodzenia naprawienia szkody będącej skutkiem tego przestępstwa w drodze postępowania cywilnego, to jest poprzez umożliwienie ofierze przystąpienia do postępowania karnego jako strona cywilna. Jest to jeden z możliwych sposobów wystąpienia z powództwem cywilnym o naprawienie szkody (zob. *Perez*, cyt. pow., § 62).

195. Prawo dostępu do sądu nie ma charakteru bezwzględnego, ale może podlegać ograniczeniom; są one dozwolone w sposób dorozumiany, ponieważ prawo dostępu, z samej swej natury, wymaga uregulowania przez Państwo, któremu przysługuje w tym względzie pewien margines swobody (zob. *Golder*, cyt. pow., § 38). Tym niemniej ograniczenia te nie mogą ograniczać ani pomniejszać dostępu danej osoby w sposób powodujący lub w zakresie powodującym naruszenie samej istoty owego prawa. Ponadto ograniczenia takie nie będą zgodne z art. 6 ust. 1, jeżeli nie będą dążyć do realizacji uprawnionego celu lub jeżeli nie będzie zachowany rozsądny stosunek proporcjonalności pomiędzy zastosowanymi środkami a celem, który ma zostać osiągnięty (zob. *Ashingdane przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 28 maja 1985 r., § 57, Seria A nr 93; *Al-Dulimi i Montana Management Inc.*, cyt. pow., § 129; *Parafia greckokatolicka w Lupeni i Inni*

przeciwko Rumunii [WI], nr 76943/11, § 89, 29 listopada 2016 r.; *Naït-Liman*, cyt. pow., §§ 114–15 i *Zubac przeciwko Chorwacji* [WI], nr 40160/12, § 78, 5 kwietnia 2018 r.).

(b) Zastosowanie zasad ogólnych w niniejszej sprawie

196. W niniejszej sprawie Trybunał zauważa, że skarżący wystąpił z roszczeniem cywilnym w ramach postępowania karnego wszczętego przez władze krajowe przeciwko J.C.P. i D.I. po wypadku samochodowym. Wspomniane organy umorzyły jednak postępowanie karne przeciwko J.C.P. i D.I. ze względu odpowiednio na to, że nie zostały spełnione wszystkie znamiona przestępstwa oraz że nastąpiło przedawnienie karalności. W konsekwencji roszczenie cywilne dołączone do postępowania karnego nie zostało rozpatrzone przez żaden sąd karny.

197. Żadna ze stron nie twierdziła ani nie przedstawiła dowodu, że po umorzeniu postępowania przeciwko J.C.P. i D.I. sądy karne miały obowiązek rozpatrzenia roszczenia cywilnego skarżącego pomimo decyzji o umorzeniu postępowania karnego. Ponadto w świetle dostępnych dowodów Trybunał uważa, że decyzja władz krajowych, by z wyżej wspomnianych powodów umorzyć postępowanie karne wszczęte przeciwko J.C.P. i D.I., nie była arbitralna ani w sposób oczywisty nieuzasadniona (zob. par. 196).

198. W tym kontekście można zauważyć, że w sprawach, w których roszczenia cywilne wniesione w ramach postępowania karnego nie zostały rozpatrzone ze względu na umorzenie tego postępowania, Trybunał wziął pod uwagę dostępność innych środków umożliwiających skarżącym dochodzenie ich praw o charakterze cywilnym. W sprawach, w których skarżący mieli do dyspozycji dostępne i skuteczne drogi dochodzenia swoich roszczeń cywilnych, Trybunał uznał, że ich prawo dostępu do sądu nie zostało naruszone (zob. *Assenov i Inni*, cyt. pow., § 112; *Ernst i Inni przeciwko Belgii*, nr 33400/96, §§ 5455, 15 lipca 2003 r.; *Moldovan i Inni przeciwko Rumunii* (nr 2), nr 41138/98 i 64320/01, §§ 119–122, ETPC 2005-VII (fragmenty); *Forum Maritime S.A. przeciwko Rumunii*, nr 63610/00 i 38692/05, § 91, 4 października 2007 r.; *Borobar i Inni przeciwko Rumunii*, nr 5663/04, § 56, 29 stycznia 2013 r. oraz *Stowarzyszenie Ofiar S.C. Rompetrol S.A. i S.C. Geomin S.A. i Inni przeciwko Rumunii*, nr 24133/03, § 65, 25 czerwca 2013 r.).

199. W niniejszej sprawie, w czasie gdy skarżący przyłączył się do postępowania karnego jako strona cywilna, mógł zamiast tego wszcząć odrębne postępowanie cywilne przeciwko J.C.P. i D.I. Chociaż z dostępnych dowodów i wyjaśnień Rządu wynika, że takie postępowanie mogłoby zostać zawieszone do czasu rozstrzygnięcia postępowania karnego, Trybunał zauważa, że strony nie przedstawiły żadnego dowodu wskazującego na to, że skarżący nie mógł uzyskać merytorycznego rozstrzygnięcia w przedmiocie swoich roszczeń cywilnych po zakończeniu postępowania karnego.

200. Ponadto umorzenie postępowania karnego przeciwko J.C.P. i D.I. nie uniemożliwiło skarżącemu wniesienia odrębnego powództwa cywilnego przeciwko nim przed sądem cywilnym, gdy skarżący dowiedział się o ostatecznych wyrokach sądów karnych utrzymujących w mocy decyzję prokuratury o umorzeniu postępowania karnego. Ponadto, jak wyjaśnił Rząd (zob. par. 95–96 powyżej), skarżący mógł podnieść, że termin przedawnienia dla wystąpienia z odrębnym roszczeniem cywilnym nie biegł w czasie trwania postępowania karnego z roszczeniami cywilnymi. W związku z tym takie powództwo niekoniecznie było skazane na niepowodzenie.

201. W świetle powyższych rozważań nie można stwierdzić, że skarżącemu odmówiono dostępu do sądu w celu rozstrzygnięcia o jego prawach o charakterze cywilnym.

202. Wynika z tego, że nie doszło do naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji w tym względzie.

2. Rozsądny termin

203. Skarżący podniósł, że śledztwo w sprawie okoliczności wypadku było przewlekłe.

(a) Dopuszczalność

204. Trybunał stwierdza, że przedmiotowa skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a Konwencji. Ponadto zauważa, że nie jest ona niedopuszczalna z żadnego innego powodu. Musi zatem zostać uznana za dopuszczalną.

(b) Meritum

(i) Stanowiska stron

205. Skarżący podniósł, że władze krajowe nie dopełniły obowiązku przeprowadzenia postępowania, do którego przyłączył się jako strona cywilna, w rozsądnym terminie.

206. Rząd podniósł, że biorąc pod uwagę moment, w którym skarżący przyłączył się do postępowania karnego jako strona cywilna, oraz ostateczny wyrok Sądu Rejonowego w Ploeszti, całkowity czas trwania postępowania wyniósł siedem lat i sześć miesięcy. Ponadto powtórzył, że sprawa była złożona i że władze dołożyły znacznych starań w celu wyjaśnienia wszystkich okoliczności sprawy.

(ii) Ocena Trybunału

207. Trybunał przypomina, że postępowanie cywilne wchodzi w zakres stosowania art. 6 ust. 1 w jego aspekcie cywilnym, chyba że zostało wszczęte w celach czysto karnych (zob. *Perez*, cyt. pow., §§ 70–71; *Gorou (nt 2)*, cyt. pow., § 24 oraz *Stowarzyszenie Ofiar S.C. Rompetrol S.A. i S.C. Geomin S.A.*

i Inni, cyt. pow., § 74). Art. 6 ust. 1 ma zastosowanie do postępowania w sprawie roszczenia cywilnego od momentu przyłączenia się do niego pokrzywdzonego jako strony cywilnej (zob. *Perez*, cyt. pow., § 66 i *Gorou (nr 2)*, cyt. pow., § 25), nawet na wstępnym etapie śledztwa podjętego samodzielnie (zob. *Perez*, cyt. pow., § 66 i *Codarcea przeciwko Rumunii*, nr 31675/04, § 78, 2 czerwca 2009 r.). W niniejszej sprawie powództwo cywilne wniesione przez skarżącego miało na celu uzyskanie naprawienia szkody poniesionej w wyniku przestępstwa, które mieli popełnić J.C.P. i D.I. Art. 6 ust. 1 w jego aspekcie cywilnym miał zatem zastosowanie do postępowania karnego, do którego przyłączył się skarżący.

208. Trybunał zauważa, że strony nie kwestionują faktu, iż w dniu 22 czerwca 2005 r. skarżący przyłączył się jako strona cywilna do postępowania karnego prowadzonego przez władze krajowe. Zauważa również, że wspomniane postępowanie zakończyło się wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Ploeszti z dnia 7 marca 2013 r. Czas trwania spornego postępowania wyniósł zatem siedem lat, osiem miesięcy i dwanaście dni. Na postępowanie to składało się trzykrotne rozpoznanie sprawy, za każdym razem w dwóch instancjach.

209. Trybunał przypomina, że rozsądny czasu trwania postępowania powinno się oceniać w świetle okoliczności konkretnej sprawy i z uwzględnieniem następujących kryteriów: złożoność sprawy, zachowanie skarżącego i właściwych organów oraz znaczenia przedmiot sporu dla skarżącego (zob. m.in. *Frydlender przeciwko Francji* [WI], nr 30979/96, § 43, ETPC 2000-VII).

210. Trybunał zauważa, że śledztwo wszczęte w związku z okolicznościami wypadku skarżącego charakteryzowało się znacznym stopniem złożoności pod względem faktycznym i obejmowało kilka możliwości, które śledczy musieli zbadać. Zauważa również, że złożoność proceduralna sprawy wzrosła ze względu na wielokrotne ekspertyzy kryminalistyczne i techniczne konieczne do wyjaśnienia okoliczności wypadku.

211. Trybunał zauważa ponadto, że chociaż skarżący korzystał z pomocy adwokata na początkowych etapach śledztwa, ze względu na stan zdrowia był niedostępny dla śledczych; że skarżący wielokrotnie kwestionował śledczych i sędziów zajmujących się badaniem jego sprawy; że wnioskował o przeniesienie jego sprawy; że wystąpił o sporządzenie szeregu opinii biegłych i ekspertyz technicznych, kwestionując wnioski sformułowane w tych ostatnich oraz że złożył apelację co do stanu faktycznego i co do prawa od ostatecznego wyroku, który nie podlegał zaskarżeniu. Chociaż skarżącego nie można obarczyć odpowiedzialnością za jego stan zdrowia i korzystanie w pełni z niektórych środków przysługujących mu na mocy prawa krajowego, władze krajowe nie mogą być uznawane za odpowiedzialne za wynikające w rezultacie wydłużenie czasu trwania

postępowania (zob. *Sürmeli przeciwko Niemcom* [WI], nr 75529/01, § 131, ETPC 2006-VII).

212. Trybunał zauważa również, że władze krajowe nie pozostawały bezczynne w trakcie postępowania oraz że stale podejmowały kroki, gromadziły dowody i dokładały znacznych starań w celu wyjaśnienia okoliczności sprawy.

213. Chociaż władze można uznać za odpowiedzialne za pewne braki formalne, które spowodowały zwłokę w postępowaniu (zob. par. 29, 37 i 50–52 powyżej), biorąc pod uwagę złożoność sprawy i fakt, że władze te pozostawały aktywne przez cały czas, Trybunał uważa, że w szczególnych okolicznościach niniejszej sprawy nie można stwierdzić, iż nie wywiązały się ze spoczywającego na nich obowiązku szybkiego zbadania sprawy. Jest tak tym bardziej, biorąc pod uwagę, że roszczenie o odszkodowanie było związane ze szkodą poniesioną przez skarżącego w wyniku wypadku samochodowego. Odpowiednie postępowanie nie należało zatem do żadnej kategorii postępowań, które ze swojej natury wymagały szczególnej staranności, takich jak: opieka nad dziećmi, stan cywilny i zdolność cywilnoprawna czy spory pracownicze (zob. *Sürmeli*, cyt. pow., § 133).

214. W związku z tym, biorąc pod uwagę postępowanie jako całość, w niniejszej sprawie nie doszło do naruszenia wymogu „rozsądnego terminu” z art. 6 ust. 1 Konwencji.

C. W przedmiocie zarzucanego naruszenia art. 13 Konwencji w związku z art. 2

(a) Stanowiska stron

215. Rząd stwierdził, że biorąc pod uwagę orzecznictwo Trybunału dotyczące Rumunii i krajowy system wymiaru sprawiedliwości, dostępny dla skarżącego w czasie spornych wydarzeń, skarżący miał dostęp do skutecznego środka w rozumieniu art. 13 Konwencji w celu rozpoznania jego roszczeń.

216. Skarżący podniósł, że ze względu na sposób, w jaki władze przeprowadziły śledztwo, ich wielokrotne błędy proceduralne oraz czas trwania postępowania, nie miał on dostępu do skutecznego środka w rozumieniu art. 13 Konwencji w odniesieniu do swoich roszczeń.

(b) Ocena Trybunału

217. Trybunał zauważa, że art. 13 Konwencji gwarantuje dostępność na szczeblu krajowym środka, za pomocą którego można zaskarżyć naruszenie praw i wolności określonych w Konwencji. Dlatego, mimo że układające się Strony dysponują pewną swobodą co do sposobu, w jaki stosują się do obowiązków wynikających z tego artykułu, musi istnieć środek krajowy umożliwiający właściwemu organowi krajowemu zarówno zajęcie się meritem odpowiedniej skargi wnoszonej na podstawie Konwencji, jak i

przyznanie odpowiedniego zadośćuczynienia (zob. np. *Soering przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 7 lipca 1989 r., § 120, Seria A nr 161 oraz *De Tommaso przeciwko Włochom* [WI], nr 43395/09, § 179, 23 lutego 2017 r.).

218. Zakres obowiązku wynikającego z art. 13 różni się w zależności od charakteru skargi skarżącego wnoszonej na podstawie Konwencji, ale środek krajowy musi być w każdym przypadku „skuteczny” w praktyce i w świetle prawa, w szczególności w takim sensie, że skorzystanie z niego nie może być w sposób nieuzasadniony ograniczane działaniami lub zaniechaniami organów państwa. W pewnych okolicznościach całokształt środków przewidzianych prawem krajowym może spełniać wymogi art. 13 (zob. m.in. *De Tommaso*, cyt. pow., § 179). Art. 13 wymaga jednak by środek krajowy był dostępny wyłącznie w odniesieniu do skarg, które mogą być postrzegane jako „dające się uzasadnić” w rozumieniu Konwencji (*ibid.*, § 180).

219. Trybunał zauważa przede wszystkim, że uznał za dopuszczalną skargę skarżącego na gruncie art. 2 Konwencji. Nawet jeśli, z powodów przedstawionych powyżej, nie stwierdził naruszenia tego artykułu, uznał jednak, że skarga podniesiona przez skarżącego na tej podstawie rodzi poważnych kwestie faktyczne i prawne, wymagające zbadania co do meritum. Trybunał uważa zatem, że skarżący podniósł dającą się uzasadnić skargę dotyczącą tego artykułu dla celów art. 13 Konwencji (zob. odpowiednio *Sürmeli*, cyt. pow., § 102 i *Khlaifia i Inni*, cyt. pow., § 269).

220. Powstaje zatem pytanie, czy skarżący dysponował skutecznym środkiem krajowym, za pomocą którego mógł zaskarżyć naruszenie swoich z art. 2 Konwencji. Trybunał zauważa jednak, że skarga skarżącego na podstawie art. 13 nie dotyczy żadnej kwestii innej niż kwestia nieskuteczności śledztwa, którą Trybunał zbadał już na gruncie art. 2. W świetle tego badania Trybunał nie uważa za konieczne badania skargi również na gruncie art. 13.

II. SKARGA DOTYCZĄCA TRAKTOWANIA SKARŻĄCEGO PRZEZ ORGANY UCZESTNICZĄCE W ŚLEDZTWIE

221. Skarżący podniósł, że traktowanie, któremu został poddany, ze względu na sposób, w jaki władze przeprowadziły śledztwo, stanowiło niehumanitarne i poniżające traktowanie. Jak już wspomniano powyżej (zob. par. 88–89), Trybunał zbada ten zarzut na gruncie art. 3 Konwencji w jego aspekcie materialnym. Postanowienia tego artykułu opisano powyżej (zob. par. 91).

A. Stanowiska stron

222. Odróżniając niniejszą sprawę od innych spraw, w których sformułowano podobne zarzuty, Rząd twierdził, że art. 3 w jego aspekcie materialnym nie ma zastosowania do tej części zarzutów skarżącego. Rząd

uznał, że w przeciwieństwie do innych spraw, w których także występowały wyjątkowe okoliczności, w niniejszej sprawie organy krajowe przeprowadziły śledztwo i włączyły wszystkie istotne dowody do akt sprawy. Ponadto skarżący nie wykazał, że uczucia wywołane u niego przez rzekomo przewlekłe i nieskuteczne śledztwo osiągały próg dotkliwości wymagany do zastosowania art. 3 Konwencji.

223. Skarżący podniósł, że sposób, w jaki władze przeprowadziły śledztwo w jego sprawie i rozpatrzyły skargi wniesione przez niego przeciwko śledczym, wielokrotne nadużycia popełnione wobec niego przez organy polegające na oddalaniu jego skarg i wniosków dowodowych, wynik i czas trwania śledztwa, fakt, że skarżący był podejrzany o kierowanie pojazdem pod wpływem alkoholu i od początku śledztwa był traktowany jak jedyna osoba odpowiedzialna za wypadek, a także fakt, że jego skargi były postrzegane jako zwykłe akty zemsty skierowane przeciwko śledczym, wywołały u niego cierpienie psychiczne oraz uczucie udręki i upokorzenia. Jego wielokrotne skargi do właściwych organów podkreślały jego poczucie, że mierzy się z systemem zorganizowanym, obejmującym funkcjonariuszy policji i prokuratorów, nastawionym do niego wrogo – z powodów, które dotyczyły również wcześniejszej działalności opozycyjnej skarżącego wobec byłego reżimu komunistycznego w Rumunii – i kontrolowanym przez najwyższe władze. Podejrzenia skarżącego co do bezpośredniego zamiaru popełniania przez władze nadużyć wobec niego potwierdził Sąd Kasacyjny, który przychylił się do jego wniosku o przeniesienie sprawy z Sądu Rejonowego w Ploeszti do innego sądu rejonowego w innej części kraju.

224. Śledczy w sprawie skarżącego dopuścili się szeregu nadużyć wobec niego, w tym znieszczenia dowodów i przemocy psychicznej, mających na celu zmuszenie go do zaniechania skarg i powstrzymania się od korzystania z dostępnych dla niego środków. Wywołało to u niego silne uczucie strachu.

B. Ocena Trybunału

225. Trybunał na wstępie zauważył, że Rząd podniósł zastrzeżenie wstępne i stwierdził, że skarga jest niezgodna *ratione materiae* z postanowieniami Konwencji (zob. par. 222 powyżej).

226. Trybunał odnotowuje ponadto, że w niektórych wcześniejszych sprawach uwzględniał sposób, w jaki organy krajowe prowadziły śledztwo, badając, czy ich zachowanie stanowiło nieludzkie lub poniżające traktowanie naruszające art. 3 w jego aspekcie materialnym.

227. Wydaje się, że orzecznictwo takie rozwinęło się głównie w odniesieniu do krewnych osób zaginionych (zob. m.in. *Kurtcyt.* cyt. pow., §§ 130–134; *Çakıcı*, cyt. pow., § 98 i *Taş*, cyt. pow., §§ 77–80). Trybunał przypomina, że zjawisko zaginięć stanowi szczególne obciążenie dla krewnych osób zaginionych, którzy są utrzymywani w niewiedzy odnośnie

do losu swoich bliskich i cierpią z powodu niepewności (zob. *Varnava i Inni przeciwko Turcji* [WI], nr 16064/90 i 8 innych, § 200, ETPC 2009).

228. Trybunał zauważa ponadto, że w takich sprawach uwzględnia różne czynniki przy ocenie, czy sposób, w który prowadzono śledztwo, sam w sobie stanowił sprzeczne z art. 3 traktowanie krewnych ofiar. Istotne elementy obejmują bliskość więzi rodzinnych, zakres, w jakim członek rodziny był świadkiem przedmiotowych wydarzeń, udział członka rodziny w próbach uzyskania informacji na temat osoby zaginionej oraz sposób, w jaki władze odpowiedziały na te zapytania. Trybunał podkreślił jednak, że istotą takiego naruszenia niekoniecznie musi być fakt zaginięcia członka rodziny, lecz raczej reakcja i postawa organów wobec zgłoszonej im sytuacji (zob. *Çakıcı*, cyt. pow., § 98). Stwierdzając, że zachowanie władz charakteryzowało się stopniem dotkliwości, który rodzi wątpliwości na gruncie art. 3 i stanowi naruszenie tego postanowienia, Trybunał przywiązał wagę np. do obojętności i bezduszości przy zajmowaniu się sprawami skarżących oraz dotkliwej udręki i niepewności, których skarżący w rezultacie doświadczyli i nadal doświadczają (zob. *Taş*, cyt. pow., § 79).

229. Trybunał zauważa również, że zastosował zasady ustalone w wyżej wspomnianych sprawach w pewnych wyjątkowych sytuacjach innych niż dotyczących zaginięcia (zob. w kontekście pozbawienia wolności i deportacji małoletniego bez opieki ubiegającego się o azyl – *Mubilanzila Mayeka i Kaniki Mitunga przeciwko Belgii*, nr 13178/03, ETPC 2006-XI; w kontekście zarzutów wykorzystywania seksualnego dziecka w środowisku rodzinnym – *M.P. i Inni przeciwko Bułgarii*, nr 22457/08, 15 listopada 2011 r.; w odniesieniu do warunków, w jakich ciała zwłok zmarłych krewnych były przechowywane podczas procesu identyfikacji – *Sabanchiyeva i Inni przeciwko Rosji*, nr 38450/05, ETPC 2013 (fragmenty); w kontekście śmierci osoby w następstwie braku odpowiedniej opieki medycznej w trakcie pozbawienia wolności i braku odpowiedniego śledztwa krajowego – *Salakhov i Islyamova przeciwko Ukrainie*, nr 28005/08, 14 marca 2013 r. oraz w kontekście cierpienia emocjonalnego spowodowanego pobraniem tkanki z ciała zmarłego bez wiedzy i zgody krewniej – *Elberte przeciwko Łotwie*, nr 61243/08, ETPC 2015).

230. Trybunał zauważa jednak, że sprawa skarżącego nie dotyczy żadnej z okoliczności badanych w wyżej wspomnianym orzecznictwie.

231. W świetle okoliczności faktycznych sprawy i wszystkich posiadanych dowodów Trybunał nie dostrzega w sytuacji skarżącego żadnych znamion naruszenia art. 3 Konwencji. Z powyższego wynika, że skarga ta jest w sposób oczywisty nieuzasadniona i podlega oddaleniu zgodnie z art. 35 ust. 3 lit. a oraz art. 35 ust. 4 Konwencji.

Z POWYŻSZYCH WZGLĘDÓW TRYBUNAŁ

1. *Dołącza* jednogłośnie zastrzeżenie Rządu co do niewyczerpania krajowych środków odwoławczych podniesione w odniesieniu do zarzutów dotyczących przebiegu śledztwa do meritum i oddala je;
2. *Uznaje* większością głosów skargę w części dotyczącej aspektu proceduralnego art. 3 Konwencji za niedopuszczalną;
3. *Uznaje* większością głosów skargę w części dotyczącej art. 8 Konwencji za niedopuszczalną;
4. *Uznaje* większością głosów skargę w części dotyczącej art. 2 Konwencji za dopuszczalną;
5. *Orzeka* trzynastoma głosami do czterech, że nie doszło do naruszenia art. 2 Konwencji;
6. *Uznaje* jednogłośnie skargę w części dotyczącej art. 6 ust. 1 Konwencji za dopuszczalną;
7. *Orzeka* szesnastoma głosami do jednego, że nie doszło do naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji w odniesieniu do prawa skarżącego do dostępu do sądu;
8. *Orzeka* dziesięcioma głosami do siedmiu, że nie doszło do naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji w odniesieniu do zarzutu dotyczącego czasu trwania śledztwa;
9. *Orzeka* jednogłośnie, że nie ma potrzeby odrębnego rozpatrywania skargi na gruncie art. 13 w związku z art. 2 Konwencji;
10. *Uznaje* jednogłośnie skargę w części dotyczącej aspektu materialnego art. 3 Konwencji za niedopuszczalną.

Sporządzono w języku angielskim i francuskim i podano do wiadomości na rozprawie publicznej w Budynku Praw Człowieka w Strasburgu w dniu 25 czerwca 2019 r.

Søren Prebensen
Zastępca Kanclerza

Guido Raimondi
Przewodniczący

Zgodnie z art. 45 ust. 2 Konwencji i regułą 74 § 2 Regulaminu Trybunału do wyroku dołączono następujące opinie odrębne:

- a) wspólna częściowo rozbieżna opinia odrębna sędziów Raimondiego, Sicilianosa, Karakas, Vučinića and Harutyunyana;
- b) częściowo rozbieżna opinia odrębna sędziego De Gaetano, do której przyłączył się sędzia Vučinić;
- c) częściowo rozbieżna opinia odrębna sędziego Kūrisa;
- d) częściowo rozbieżna opinia odrębna sędziego Grozeva.